

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: sociálních studií a speciální pedagogiky

Bakalářský studijní program: Sociální péče

Studijní obor: Sociální pedagog

Název BP:

NÁZORY OBČANŮ TEPLIC NA PŘÍTOMNOST VAZEBNÍ VĚZNICE

Autor:

Jaroslav Dvořák
Teplická 537/104
418 01 Bílina

Podpis autora: _____

Vedoucí práce: PhDr. Jan Sochůrek

Počet:

stran	obrázků	tabulek	grafů	zdrojů	příloh
61	0	0	13	26	4

Součástí bakalářské práce je přiložené CD.

V Bílině dne: 18.4.2005

Zadání bakalářské práce

Prohlášení o původnosti práce:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl veškerou použitou literaturu.

V Bílině dne :

Jaroslav Dvořák

vlastnoruční podpis

Prohlášení o využití výsledků BP:

Byl jsem seznámen s tím že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 o právu autorském, zejména § 60 (školní dílo).

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) má právo na uzavření licenční smlouvy o užití diplomové práce, a prohlašuji, že **souhlasím** s případným užitím mé bakalářské práce (prodej, zapůjčení, kopírování apod.).

Jsem si vědom toho, že: užít své bakalářské práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem TUL, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených univerzitou na vytvoření díla (až do jejich skutečné výše). Bakalářská práce je majetkem školy, s bakalářskou prací nelze bez svolení školy disponovat.

Beru na vědomí, že po pěti letech si mohu bakalářskou práci vyžádat v Univerzitní knihovně Technické univerzity v Liberci, kde bude uložena.

Autor:

Jaroslav Dvořák

Podpis:**Adresa:**

Teplická 537/104

418 01 Bílina

Datum:

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce panu PhDr. J. Sochůrkovi za cenné rady a věcné připomínky, kterými se podílel na zpracování mé bakalářské práce.

Název BP: NÁZORY OBČANŮ TEPLIC NA PŘÍTOMNOST VAZEBNÍ VĚZNICE

Název BP: Opinions of Residents of Teplice on the Existence of the Detention Center in their Town

Jméno a příjmení autora: Jaroslav Dvořák

Akademický rok odevzdání BP: 2005

Vedoucí BP: PhDr. Jan Sochůrek

Resumé

Bakalářská práce se zabývala problematikou vězeňství. Jejím cílem bylo zjistit názory a postoje občanů Teplic na přítomnost vazební věznice v centru města. Práci tvořily dvě stěžejní oblasti. Jednalo se o část teoretickou, která pomocí literárních pramenů popisovala základní pojmy, Vězeňskou službu České republiky, trestní politiku, věznice a jejich členění. Cílem praktické části bylo zjistit pomocí dotazníku názory, postoje 55 občanů bydlících v bezprostřední blízkosti Vazební věznice Teplice. Výsledky ukazovaly, že většina oslovených respondentů je proti umístění věznice ve středu města a vyústovaly v navrhovaná opatření ke zlepšení vztahu mezi věznicí a občany.

Summary

This bachelor's work dealt with the problems of the prison systems. Its aim was to find out the opinions and attitudes of the citizens of the town of Teplice towards the presence of the detention prison in the center of the town. The work consisted of two fundamental parts. It concerned the theoretical part which, by means of literary sources, described the basic conceptions, the prison services of

the Czech Republic, the penal policy, the prisons and their division. The aim of the practical part was to find out, by means of a questionnaire, the point of view of 55 citizens living in the immediate surroundings of the detention prison in Teplice. The results show that the majority of those, who have been addressed, is against the location of the prison in the center of the town and resulted in the proposed measures for the improvement of relations between the prison and the citizens.

OBSAH

1 Úvod	8
2 Teoretická část	10
2.1 Základní pojmy	10
2.1.1 Veřejnost a veřejné mínění	10
2.1.2 Postoje	10
2.1.3 Předsudky	14
2.2 Trestní politika	15
2.2.1 Trestní represe	16
2.2.2 Výkon trestu odnětí svobody	16
2.2.3 Psychologické aspekty trestu odnětí svobody	17
2.2.4 Funkce trestu odnětí svobody	20
2.3 Vězeňská služba České republiky	23
2.4 Věznice a jejich členění	25
2.4.1 Umisťování do jednotlivých typů věznic	26
2.4.2 Charakteristika výkonu trestu v jednotlivých typech věznic	26
2.5 Charakteristika a rozmístění věznic	29
3 Praktická část	38
3.1 Cíl praktické části	38
3.2 Popis zkoumaného vzorku	38
3.3 Průběh průzkumu	38
3.4 Použité metody	39
3.5 Stanovení předpokladů	42
3.6 Výsledky a jejich interpretace	43
4 Závěr	56
5 Navrhovaná doporučení	57
6 Seznam použitých odborných zdrojů	58
7 Seznam příloh	61

1 ÚVOD

Každý z nás se setkává s problematikou kriminality a s ní úzce spojenou problematikou vězeňství, většina především z médií – televize, novin, z našeho okolí, od příbuzných, známých, sousedů.

Pro mne je tato problematika velice blízká vzhledem k tomu, že se s ní setkávám každý den ve svém zaměstnání, jelikož od roku 1997 pracuji v oblasti vězeňství. Nejprve jsem byl zaměstnán ve Vazební věznici Litoměřice jako strážný. Od roku 1999 jsem začal pracovat v nově otevřené Vazební věznici Teplice ve funkci vrchního dozorce.

Přestože Vazební věznice Teplice byla v roce 1999 nově otevřena, její historie sahá až do počátku minulého století. První projekty, jakož i počátek stavby, se datují do roku 1908. Budova okresního soudu v Teplicích byla stavěna podle návrhů skupiny projektantů a členů stavební skupiny. Základní parcela soudní budovy se skládala ze dvou hlavních částí – hlavní budovy a věznice. Slavnostní otevření budovy soudu v Teplicích se konalo 4.10.1910.

Provoz věznice byl ukončen kolem roku 1955, od této doby byl tento objekt využíván městskou nemocnicí jako sklad léčiv až do roku 1994. V tomto roce započaly stavební práce za účelem její přestavby a opětovného uvedení do provozu. V únoru 1999 byl objekt Vazební věznice Teplice uveden do zkušebního provozu jako pobočka Vazební věznice Litoměřice. Od 1.1.2001 je Vazební věznice Teplice již samostatným subjektem. Je v ní vykonáván výkon vazby obviněných mužů, žen a mladistvých, dále výkon trestu odnětí svobody mužů odsouzených do věznice s dozorem. Ubytovací kapacita činí 107 míst. Místní jednotka justiční stráže zajišťuje bezpečnost a pořádek u okresního soudu a okresního státního zastupitelství.

To je také důvod, který mne vedl k tomu, abych zvolil tématem své bakalářské práce problematiku týkající se vězeňství. Cílem mé práce bylo podívat se na problematiku vězeňství z více rovin.

V první části se především zabývám teorií týkající se tohoto tématu a snahou podat komplexní přehled věznic nacházejících se na území České republiky.

Praktická část má za cíl poskytnout pohled lidí z „vnější strany“. Jaké mají občané názory a postoje na umístění vazební věznice v jejich městě, jaké mají obavy, co je obtěžuje. K tomuto výzkumu jsem zvolil metodu dotazníku.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Základní pojmy

2.1.1 VEŘEJNOST A VEŘEJNÉ MÍNĚNÍ

Veřejnost je dle sociologického slovníku „oblast života odlišná jak od soukromé, tak od státní sféry. Veřejnost umožňuje vytvářet veřejné mínění, které plní určité funkce vůči státu. Odrazem liberálního pojetí veřejnosti jsou základní svobody vyjadřování názoru, tisku a shromažďování. Role veřejnosti je zdůrazňována s vědomím toho, že sám jedinec by byl vůči dobře organizovanému státu a odborníkům v jeho službách bezmocný.“¹

Dle Buriánka veřejnost představuje spíše volný souhrn jednotlivců spojených elementárním zájem o určitou věc. Nemá organizaci, ale musí mít možnost komunikovat, vyjadřovat souhlas či nesouhlas. Veřejné mínění nemůže vzniknout, pokud neexistuje možnost činit nějaká veřejná rozhodnutí. Proto není náhodou, že sociologické výzkumy veřejného mínění začaly ve Spojených státech zhruba ve 30. letech 20. století. V pozadí stála snaha předpovídat výsledky voleb a analyzovat mechanismy utváření postojů.²

„Mínění bývá nejčastěji definováno jako verbalizovaný postoj, přičemž postoj sám je chápán jako relativně stálá, latentní dispozice individua ke kladnému nebo zápornému hodnocení objektů či situací, která se vytváří na základě jeho životní zkušenosti. Postoj má rezultativní, dynamická a organizující vliv na perceptuální, emocionální a myšlenkové procesy, a projevuje se následně ve verbální formě nebo v neverbálním chování. Jsou-li postoje uspořádány do hierarchické struktury, vytvářejí hodnotové systémy.“³

1 JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001, s. 271.

2 BURIÁNEK, Jiří. *Sociologie*. Praha: Fortuna, 1996, s. 85.

3 KABÁTEK, Aleš a kolektiv. *Sociologické texty II.* Praha: Karolinum, 1995, s. 219 a 220.

2.1.2 POSTOJE

Postoj je sklon ustáleným způsobem reagovat na předměty, osoby, situace a na sebe sama. Postoje jsou součástí osobnosti, souvisí se sklony a zájmy osobnosti, předurčují poznání, chápání, myšlení a cítění. Vědomosti, dovednosti a postoje se získávají v průběhu života, především vzděláváním a širšími sociálními vlivy, jako je veřejné mínění, sociální kontakty a jiné. Postoje lze měřit kvantitativně (škály) či analyzovat obsahově podle vztahu k hierarchii hodnot. Postoje mohou být děleny podle různých kritérií na:

- a) citové, poznávací
- b) kladné, záporné
- c) verbální, neverbální
- d) skryté, zjevné
- e) silné, slabé
- f) soudržné, nesoudržné
- g) vědomé, nevědomé
- h) individuální, skupinové
- i) stálé, proměnlivé a jiné.⁴

Mnoho autorů se pokoušelo definovat postoje. Fishbein a Ajzen (1975) je například definovali jako „naučené predispozice k celkově příznivé nebo nepříznivé reakci na daný objekt, osobu či událost“. Tato definice zdůrazňuje tři rysy postojů: za prvé, že jsou naučené, za druhé, že jsou konzistentní, a za třetí, že se týkají příznivých nebo nepříznivých reakcí.⁵

4 HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, s.442.

5 HAYESOVÁ, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál, 1998, str. 95.

Podobně vyznívá i definice, kterou předložili Krech, Crutchfield a Ballachey v roce 1962: „Postoje jsou stabilní systémy pozitivního nebo negativního hodnocení, emočních pocitů a technik jednání týkajících se sociálních cílů.“ Tato definice však navíc zdůrazňuje, že postoje se týkají i činnosti či jednání.

Jiné definice zase zdůrazňují, že postoje nás připravují k činnosti. Způsobují, že se častěji chováme určitým způsobem. Například definice navržená Osgoodem, Sucim a Tannenbaumem v roce 1957 zněla : „Postoje jsou predispozice k reakci, které se o jiných stavů připravenosti liší hodnotícím charakterem reakce, ke které predisponují.“ Podle této definice se tedy postoje podobají mentálními „nastavení“ (set), ale navíc obsahují důležitou hodnotovou složku.⁶

Postoje, hodnoty a názory

Podle Fishbeina a Ajzena (1975) musíme rozlišovat mezi postoji a názory. Rozdíl spočívá v jejich emocionální dimenzi. Názory jsou v podstatě neutrální – jsou to jen výroky, o kterých si myslíme, že jsou pravdivé. Postoje jsou však hodnotící: indikují pocity ve vztahu k určité záležitosti. Eiser (1983) míní, že postojové výroky mohou často budit zdání, že jsou pouze vyjádřením názorů, dokud pečlivě nerozebereme slova, která je tvoří.

Klíčovým indikátorem toho, že jde o postoj, bývá emočně zabarvený jazyk použitý při popisu.

Důležitým kritériem, které nám pomůže rozpoznat postoj, je jeho souvislost s hodnotami. Hodnoty jsou poměrně stálé osobní předpoklady, které leží v samém základu postojů. Týkají se obecných principů, jako například toho, co je morální nebo sociálně žádoucí. Protože osobní hodnoty a principy nám slouží jako standardy, podle nichž posuzujeme vlastní chování i chování ostatních, jsou s postoji úzce provázány. Postoje většinou přímo vycházejí ze základní hodnotové soustavy člověka.⁷

⁶ HAYESOVÁ, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál, 1998, s. 95.

⁷ HAYESOVÁ, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál, 1998, s. 97.

Postoje hrají roli také v sociálním přizpůsobení. Vyjádření názorů má řadu sociální funkcí, k nimž patří například posilování sociálních vztahů a zvyšování skupinové soudržnosti.

Smith, Bruner a White se domnívají, že názory mohou sloužit jako nástroj sociálního přizpůsobení, protože pomáhají utužovat sounáležitost se skupinou – mám-li podobný názor jako členové mé referenční skupiny, vlastně tím do jisté míry vyjadřuji, že se jim podobám. Totéž platí u negativních referenčních skupin – mám-li názor, který je zcela opačný než názor členů nějaké sociální skupiny, mohu tím zdůrazňovat rozdíl, který existuje mezi nimi a mnou.

Smith a jeho kolegové se domnívají, že zastáváme-li určitý názor, může nám to pomoci při sociální identifikaci, která je důležitou – někdo by dokonce řekl, že ústřední – součástí lidského bytí a soužití ve společnosti.

Třetí funkcí postojů, kterou popsal Smith, Bruner a White, je externalizace. Externalizace je spojování nevědomých motivů či vnitřních stavů s něčím, co právě probíhá v bezprostředním okolí. Toto spojení, které je často zcela nevědomé, ústí ve vytvoření postoje k danému vnějšímu objektu. Tak vyjadřujeme některé vnitřní stavy či konflikty.

Smith, Bruner a White tvrdí, že souvislost mezi třemi funkcemi postojů slouží k několika dalším účelům. Tím lze například vysvětlit, proč postoje bývají tak odolné vůči změně. Badatelé se domnívají, že všichni máme stálou potřebu lépe porozumět světu. Ta by za běžných okolností měla občas vyvolat změnu postoje. Ale vnitřní potřeby a úzkosti mohou způsobit obavy z příliš velké či náhlé změny. Změnu postoje usnadňuje splnění alespoň jedné z následujících podmínek:

1. Změna probíhá pozvolna, případně se týká periferního, nikoliv centrálního postoje.
2. Osoba právě neprožívá žádné výrazně rušivé vnitřní úzkosti.⁸

⁸ HAYESOVÁ, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál, 1998, s. 98

Smith a kolegové také zdůraznili, že vývoj přesvědčení závisí na tom, k jakým informacím má člověk přístup. Protože názory se vyvíjejí jako důsledek lidské touhy porozumět světu, nemůže svět, který nabízí jen jediný úhle pohledu, být příznivý něčemu, co badatelé nazývají „vyzrávání názorů“. Když je však člověk konfrontován s různými pohledy na svět a rozličnými zdroji informací, musí si díky své potřebě porozumět světu formovat vlastní názory. Chceme-li u lidí podporovat zralost názorů, je tedy podle badatelů důležité, aby se ve společnosti vyskytovaly různé zdroje informací a různé pohledy na svět.⁹

2.1.3 PŘEDSUDKY

Postoje lze třídit různým způsobem, pozastavíme se však u jedné kategorie postojů, která má zvláštní význam a našeho tématu se bezesporu týká. Jedná se o předsudky.

Předsudek je výsledkem „předsouzení“, což znamená, že o předmětu je souzeno předčasně nebo bez přiměřené znalosti.¹⁰

„Zvláštním druhem postojů jsou předsudky, jsou to obvykle převzaté, tradicí udržované iracionální postoje, které se udržují u jedince jako afektogenní vztahy podporované často racionalizací. Jejich předmětem mohou být etnické menšiny (romové, židé), ale i náboženská, politická i jiná témata, sociální a jiné problémy. Jako takové jsou těžko přístupné racionální protiargumentaci.“¹¹

Předsudek je fixovaný, předem zformovaný postoj k nějakému objektu projevující se bez ohledu na individualitu nebo povahu tohoto objektu. Člověk, který má předsudky, nezvažuje při posuzování druhých žádná alternativní vysvětlení.

9 HAYESOVÁ, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál, 1998, s. 98.

10 HADJ MOUSSOVÁ, Zuzana. *Kapitoly ze sociální psychologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2002, s. 21.

11 NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 1997, s. 121.

Předsudky mohou být pozitivní nebo negativní. Psychologické výzkumy předsudků se však zaměřují především na negativní předsudky, zvláště na extrémní nepřátelství vůči členům etnických menšin, která, jak ukázala druhá světová válka, může vést ke zrudným nelidskostem.¹²

2.2 Trestní politika

Moderní trestní politika by se měla opírat o zjištění, jak trestní právo působí. Dle odborníků, kteří se tímto problémem zabývají, jsou to tzv. zásady 3 D:

dekriminalizace – znamená omezení počtu skutků, které jsou v rámci trestního práva považovány za trestné činy,

diverze – znamená odklon od trestního stíhání, uplatňovat ho pouze v případě, že už není možné použít jiných prostředků,

depenalizace – znamená omezení trestů, jmenovitě trestu odnětí svobody.

V době osvícenství byly v rámci humanizace trestu a trestání pro koncepci trestního práva vytvořeny dvě důležité zásady.

1. čin, který není uveden v zákoně, není trestným činem,
2. pachatel může být potrestán jen takovým trestem, který je uveden v zákoně.

Pojetí trestu odnětí svobody a věznic tak, jak je známe v současnosti, přichází až s nástupem kapitalismu.

Novodobé státy si budují rozsáhlé aparáty na detekci kriminality, její prevenci a postihování. Tyto činnosti spadají do sféry působnosti mnoha institucí, a to nejen státních, ale i nestátních, které spolupracují v různé míře s orgány státu.

¹² HAYESOVÁ, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál, 1998, s. 121.

2.2.1 TRESTNÍ REPRESE

Jednou z funkcí trestní represe je uložení sankce. Ukládání trestů ale přináší řadu otázek, např. zda je trest určitým cílem sám o sobě, nebo zda je prostředkem k dosažení dalších cílů, jakými by mohly být např. převýchova pachatele, odstrašení potencionálních pachatelů atp. Trestní represe je v každém právním státě podrobně upravena zákony. Podílejí se na ní všechny složky systému trestní justice v širokém pojetí. Policie zaměřená na odhalování trestných činů, orgány státních zastupitelství, soudy, probační a mediační služba. Významnou složkou represe je ukládání trestů, při výkonu trestů alternativních je důležitá činnost probační a mediační služby, při výkonu nepodmíněných trestů pak činnost vězeňství.

Uložený trest by neměl představovat jen újmu pro pachatele, ale měl by přispět k jeho nápravě a odradit i další potencionální pachatele. V tomto ohledu dochází k prolínání represe a prevence.

2.2.2 VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

„Účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti.“¹²

Právní ustanovení trestu odnětí svobody obsahuje Trestní zákon (zák. č. 140/1960 Sb.) a Trestní řád (zák. č. 141/1960 Sb.). Podrobnější úprava podmínek trestu odnětí svobody je uvedena v zákoně č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů a ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti ČR č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

12 Zákon Národního shromáždění č. 140/1961 Sb. Trestní zákon. Sbírka zákonů, 1961, § 23 odst. 1

Při změnách těchto předpisů je nutné přihlížet ke Standardním minimálním pravidlům OSN pro zacházení s pachatelí a k Evropským vězeňským pravidlům.

Výše uvedené předpisy upravují výkon trestu odnětí svobody ve věznicích a ve zvláštních odděleních vazebních věznic. „Výkonem trestu se sleduje dosažení účelu trestu odnětí svobody ve smyslu trestního zákona prostředky stanovenými v tomto zákoně. Výkonem trestu se podle tohoto zákona rozumí též výkon trestního opatření odnětí svobody uloženého mladistvému; jeho výkonem se sleduje dosažení účelu stanoveného zákonem o soudnictví ve věcech mládeže.“¹³

Trest odnětí svobody může být vykonáván pouze způsobem, který respektuje lidskou důstojnost. S odsouzenými se musí jednat tak, aby byly podporovány takové dovednosti a postoje, které odsouzeným pomohou při návratu do společnosti a umožní jim vést po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody život v souladu se zákonem.

Základní klasifikace věznic vychází ze způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti, věznice jsou tak rozděleny do čtyř základních typů, podrobněji se budeme věnovat této otázce v další kapitole.

Orgánem, který zajišťuje výkon trestu, tj. střežení odsouzených, dozor nad nimi, metody zacházení s odsouzenými a stanovené podmínky výkonu trestu, je Vězeňská služba České republiky.

2.2.3 PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

Hodnocení účinnosti trestních sankcí vede k problému hledání nových způsobů, jak má být dosaženo účelu trestu tak, aby společnost byla chráněna a aby se u delikventa

13 Zákon Parlamentu ČR č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. Sbírka zákonů, 1999, § 1 odst. 2 a 3.

dosáhlo žádoucí změny v chování. Nežádoucí vedlejší účinky trestu odnětí svobody a vysoká recidiva jedinců, kteří si odpykali tento trest, vyvolává pochybnosti o dosahování nápravy tak, jak se očekává. Společnost tedy stojí před novou etapou v ukládání trestů. V historii trestního práva jsou zatím patrné tři etapy v pojetí trestu odnětí svobody:

první etapa - je charakterizována ukládáním trestů odnětí svobody, který vystupuje jako lidštější v porovnání s trestem smrti a s tresty porušujícími tělesnou integritu jako např. bičování, sekání údů apod.,

druhá etapa - ukládání trestu odnětí svobody se stalo obvyklým a začíná se tematizovat i funkce nápravy pachatele,

třetí etapa - jejím základem je dosahování nápravy u pachatele trestného činu, je etapou hledání alternativních trestů.

Prostředí výkonu trestu představuje nahromadění osob se sociální poruchovostí chování. Adaptace odsouzeného do vězeňského prostředí znamená přijetí subkulturních norem a pravidel, které se výrazně odlišují od normálního života mimo vězení a tvoří jednu z překážek reintegrace odsouzeného do společnosti. Racionalizační mechanismy v subkultuře odsouzených zabraňují přijetí odpovědnosti za spáchané činy, objevuje se u nich pocit nespravedlnosti nad tvrdostí trestu, pocit zatrpklosti a bezpráví.

Mezi náročné stresové faktory při uvěznění patří:

- výrazná změna životních podmínek,
- jedinec se stává „objektem zacházení“, může dělat jen to, co je mu dovoleno nebo přikázáno. Je více závislý, mění se jeho životní rytmus,
- dalším závažným stresujícím faktorem je sociální izolace, která znamená nemožnost zasahování do dění v rodině, ztrátu sociálních vazeb,

- dochází k poklesu sebedůvěry,
- nutnost vyrovnat se se stigmatizací ze strany společnosti.

Jak ukázaly výzkumy osobností odsouzených, delikventní osoby častěji řeší obtížné životní situace sociálně nežádoucím způsobem, mají sklon jednat impulzivně, řeší situace agrese proti osobám, předmětům i vlastní osobě, volí primitivnější a neúčelné formy reakcí. V průběhu výkonu trestu se navíc mění způsob reagování na obtížné situace v negativním směru.¹⁴

V odborné literatuře se vyskytuje 5 základních typů adaptace na výkon trestu odnětí svobody:¹⁵

1. Realistické přizpůsobení – týká se převážně odolných jedinců, kteří si vytyčili cíle, kterých chtějí ve výkonu trestu dosáhnout. Typickým osobnostním typem je jedinec sociálně zralý a psychicky odolný vůči zátěži.
2. Agresivně nepřátelské přizpůsobení – agresivní nepřátelství bývá zaměřeno jak proti spoluvězňům, tak proti personálu. Adaptace na pobyt se projevuje ironizováním, zesměšňováním nebo zastrasováním. Výchovná práce s takovým jedincem vyžaduje důkladný rozbor příčin takového chování.
3. Přizpůsobení nepřiměřenou kompenzací – spočívá v přehlušení obvyklých reakcí na výkon trestu. Jedinec se chvástá svou trestnou činností, minulou i budoucí, hraje roli „velkého zločince“. Ale ve skutečnosti si není jistý sám sebou.
4. Přizpůsobení s nepřiměřenou projekcí – je to nejjednodušší způsob zacházení s pocitem viny. Je to způsob sebeobrany ve stylu přenesení viny a obvinění někoho jiného.

14 ČERNÍKOVÁ, Vratislava, MAKARIUSOVÁ, Vlasta. *Úvod do penologie*. Praha, 1997, s. 70

15 ČEPELÁK, Jiří. Skupinové poradenství. Bulletin VÚP SNV ČSR. č. 9, 1972, s. 51-55

5. Přizpůsobení se únikem – jedinec plánuje, jak uniknout ze skutečnosti, může upadat do denního snění. Výsledkem může být vytvoření drogové závislosti.

Věznice je prostředí chudé na vhodné pozitivní podněty, které by stimulovaly odsouzeného ke změně chování a přijetí odpovědnosti za svůj způsob života, dochází zde k přerušení pozitivních sociálních vazeb s prostředím rodiny, přátel, zájmů, které mnohdy nejdou opětovně navázat. Pobyt ve vězení působí na snižování hodnoty sebe sama, zmenšuje se rozsah sociálního fungování odsouzeného, a pak se velmi obtížně realizují výchovné a sociální intervenční zásahy.

Proto je nutné s odsouzenými odborně pracovat, aby nedocházelo ke zhoršování už tak špatného psychického stavu.

2.2.4 FUNKCE TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

V kriminologii existuje několik koncepcí, které se zabývají funkcí trestu, jsou to např. *Eliminační teorie*, *Teorie restituční*, *Rehabilitační teorie*, *Retributivní (odplatná) teorie*, *Teorie odstrašení*. Z jejich závěrů jsou vyvozeny následující funkce trestu odnětí svobody.

Preventivní funkce trestu

Chápání preventivní funkce trestu je u delikventní populace problematické obecně a preventivní účinek spíše ovlivňuje nekriminálně orientovanou populaci.

Retributivní funkce trestu

Podstata této funkce spočívá v myšlence, že trest je logický důsledek kriminálního jednání a musí pro pachatele znamenat újmu, a to tak velkou, jaká byla závažnost trestného činu.

Vyrovňovací funkce trestu

Jejím účelem je eliminovat nebo alespoň kompenzovat negativní emoce (např. pocity hněvu či zoufalství) poškozených nebo pozůstalých. „Za druhý aspekt lze považovat fakt, že pokud dojde k trestu odnětí svobody, tzn. pachatel je odsouzen a uvězněn, dostává daleko významnější prostor a čas k sebezpytování svědomí, postupnému vyrovnávání se s pocitem viny a přijetí odpovědnosti za svůj čin se všemi z toho vyplývajícími důsledky.“¹⁶

Regulativní funkce trestu

Tato funkce silněji než předchozí směřuje k cíli chránit společnost před zločinem, stává se výzvou co a jak udělat, aby se pachatel ke své trestné činnosti nevracel. Trestnou činnost chce minimalizovat, příp. se spokojí alespoň s její regulací do společensky akceptovatelných mezí. Regulací se zde rozumí změna chování pachatele, tzn. že na rozdíl od předchozí funkce znamená pohled do budoucna. Pokud analyzujeme realizaci této funkce, narazíme na několik základních přístupů, které se od sebe liší kromě jiného různou mírou zprostředkování působení trestu na zločin.

Izolování

Za základní myšlenku tohoto přístupu je považován fakt, že pokud se odsouzený nachází ve výkonu trestu odnětí svobody (tj. ve věznici), mělo by mu být tímto opatřením znemožněno páchat další trestnou činnost. Tato izolace má být nejen újmou pachateli, ale je to i nejlepší ochrana společnosti. „Krajními prostředky izolace jsou doživotní trest a trest smrti, ale každý jiný trest někdy skončí, pachatel je propuštěn na svobodu a problém ochrany společnosti se tak stává znovu aktuálním.“¹⁷

16 HÁLA, Jaroslav. *Teorie a praxe vězeňství II.* České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 1999, s. 7.

17 HÁLA, Jaroslav. *Teorie a praxe vězeňství II.* České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 1999, s. 9.

Odstrašování

Ve funkci odstrašení by se měla promítnout především neodvratnost a spravedlivé uplatňování sankcí, nikoliv však tvrdost sankce. Jak prokázaly penologické výzkumy, tvrdost sankce nesnižuje recidivu. Je však nutné poznamenat, že rozhodnutí spáchat trestný čin je výsledkem vzájemného působení velkého množství sociálních, psychologických a jiných faktorů, takže lze těžko obecně odhadnout, jakou váhu mají u širšího okruhu lidí.

Náprava

Tato funkce je zaměřena na osobu pachatele, jejím cílem je poskytnout pachateli v rámci VTOS takové odborné zacházení, které potlačí příčiny spáchání trestného činu, a to na základě předpokladu, že kriminální chování konkrétního pachatele je důsledkem určitých nedostatků ve výchově, rodinném prostředí atp., že pachatel páchá trestný čin pod vlivem různých osobnostních a sociálních faktorů. Výsledkem by měla být změna chování, eventuálně osobnosti pachatele.

Výchovná funkce trestu

„Výchovné působení trestu odnětí svobody je hlavní náplní a cílem trestu orientovaného na nápravu pachatele, na jeho resocializaci, která má vést ke změně jeho chování.“¹⁸

Problém spočívá v tom, jak nejlépe motivovat pachatele trestného činu, aby se on sám chtěl změnit a něco pro to udělal už ve vězení. „Soubor aktivit vězeňských pracovníků, který má za cíl motivovat odsouzené k práci na sobě samém, bývá označován jako zacházení. Jde o ústřední pojem teorie a praxe vězeňství.“¹⁹

18 ČERNÍKOVÁ, Vratislava, MAKARIUSOVÁ, Vlasta. *Úvod do penologie*. Praha, 1997, s.59.

19 HÁLA, Jaroslav. *Teorie a praxe vězeňství II.* České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 1999, s.11

2.3 VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY

Vězeňská služba České republiky byla zřízena zákonem České národní rady č. 555/1992 Sb., o vězeňské a justiční stráží České republiky s účinností od 1.1.1993.

Vězeňská služba zajišťuje výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody a v rozsahu stanoveném zákonem č. 555/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti. Generální ředitelství Vězeňské služby, vazební věznice a věznice, pokud rozhodují ve správním řízení, mají postavení správních úřadů.

Vězeňská služba spravuje a střeží vazební věznice a věznice, střeží věznice pro místní výkon trestu a odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody. Střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody. Prostřednictvím programů zacházení soustavně působí na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby s cílem vytvořit předpoklady pro jejich nekonfliktní způsob života po propuštění. Zabezpečuje úkoly při předcházení a odhalování trestné činnosti osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody. Provádí výzkum v oboru penologie a využívá jeho výsledky a vědecké poznatky ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody. Vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody. Zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů a státních zastupitelství a v jiných místech činnosti soudů a ministerstva a v rozsahu stanoveném zákonem č. 555/1992 Sb., ve znění pozdějších změn a doplňků zajišťuje bezpečnost výkonu pravomoci soudů a státních zastupitelství. Vede evidenci osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody na území České republiky. Provozuje hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, případně i osob ve výkonu vazby.²⁰

20 Zákon České národní rady 555/1992 o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky § 2

Členění Vězeňské služby

Vězeňská služba se člení na vězeňskou stráž, justiční stráž a správní službu. Vězeňská stráž a justiční stráž mají postavení ozbrojeného sboru. Vězeňská stráž předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, střeží vazební věznice, věznice a věznice pro místní výkon trestu a při této činnosti a v uvedených místech zajišťuje stanovený pořádek a kázeň. Justiční stráž zajišťuje pořádek a bezpečnost v budování soudů a státních zastupitelství a v jiných místech činnosti soudů a Ministerstva spravedlnosti a v rozsahu stanoveném zákonem zajišťuje bezpečnost výkonu pravomocí soudů a státních zastupitelství. Správní služba rozhoduje ve správním řízení podle zvláštních předpisů a zabezpečuje organizační, ekonomickou, výchovnou a další odbornou činnost. Součástí správní služby je i zdravotnická služba. Činnost správní služby zajišťují občanští zaměstnanci a příslušníci. Příslušníci Vězeňské služby (dále jen příslušníci) zařazení do správní služby mohou být pověřeni plněním úkolů vězeňské stráže. Příslušníci zařazení v justiční stráži mohou být dočasně povoláni k plnění úkolů vězeňské stráže v místech výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody jen v mimořádných případech, nemůže-li vězeňská stráž zajistit vlastními prostředky pořádek a bezpečnost v těchto místech, a to pouze se souhlasem ministra spravedlnosti České republiky.

Organizace Vězeňské služby

Základními články organizace Vězeňské služby jsou generální ředitelství, vazební věznice, věznice a Institut vzdělávání. Jednotlivé věznice a vazební věznice zřizuje a zrušuje ministr. V jejich čele stojí ředitelé, které jmenuje a odvolává generální ředitel Vězeňské služby. Generální ředitelství řídí, organizuje a kontroluje činnost ostatních článků organizace Vězeňské služby. Ministr řídí Vězeňskou službu prostřednictvím generálního ředitele, kterého jmenuje a odvolává.

Za činnost Vězeňské služby zodpovídá generální ředitel ministroví. Právní úkony jménem státu činí za Vězeňskou službu generální ředitel. Ředitelé vazebních věznic, věznic a dalších organizačních článků Vězeňské služby jsou oprávněni jednat a činit právní úkony za vězeňskou službu ve všech věcech, kromě těch, které podle zákona č. 555/1992 Sb. v platném znění nebo rozhodnutí ministra nebo generálního ředitele patří do jejich pravomoci.

2.4 VĚZNICE A JEJICH ČLENĚNÍ

Pro zajištění účelu výkonu trestu odnětí svobody je třeba zabránit odsouzeným v útěku, snížit pravděpodobnost konfliktů mezi nimi navzájem a zabránit negativnímu ovlivňování méně narušených odsouzených více narušenými odsouzenými. Z toho důvodu jsou zřizovány čtyři typy věznic a zvláštní typ věznice pro mladistvé (od 15 do 18 let věku) – členění na typy se říká vnější diferenciaci. Uvnitř těchto typů platí pravidla vnitřní (a prostupné) diferenciaci, která má směřovat k uplatňování individuálních nebo průměrnějších, a proto také výchovně účinnějších prostředků zacházení.

Věznice se člení podle způsobu vnějšího střežení a zajišťování bezpečnosti do čtyř základních typů, a to

- a) s dohledem,
- b) s dozorem,
- c) s ostrahou,
- d) se zvýšenou ostrahou.²¹

V praxi se užívá také kratší označení podle pořadí a písmen, jak jsme je zde uvedli, totiž: typ „A“, „B“

²¹ Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, § 8

2.4.1 UMISŤOVÁNÍ DO JEDNOTLIVÝCH TYPŮ VĚZNIC

Pouze soud rozhoduje o tom, do jakého typu věznice má být odsouzený zařazen. Do jednotlivých věznic na celém území ČR pak umisťuje odsouzené generální ředitelství Vězeňské služby, bere ohled na místo sociální vazby odsouzeného a snaží se ho umístit do věznice v blízkosti bydliště. Profilace věznic v ČR spočívá v organizačním členění vězeňských objektů do pěti územních oblastí v nichž VS zajišťuje výkon ve všech základních typech A,B,C,D.

Generální ředitelství Vězeňské služby v rámci profilace a vnější diferenciaci umisťuje zvláště:

- odsouzené se změněnou pracovní schopností (invalidy)
- odsouzené muže starší 60 let
- odsouzené ženy.

Vězeňská služba ČR svou činnost opírá především o zákon o výkonu trestu odnětí svobody, řád výkonu trestu odnětí svobody, trestní řád a další zákony a předpisy, jejich ustanovení respektují také vnitřní řády věznic, které vydávají ředitelé věznic.²²

2.4.2 CHARAKTERISTIKA VÝKONU TRESTU V JEDNOTLIVÝCH TYPECH VĚZNIC

Speciální stavebně technické prostředky (betonové zdi, ploty, signalizace) a ozbrojené strážce k zabránění útěku odsouzených jsou používány ve věznicích typu D a C. Ve věznicích typu A a B tyto prostředky a strážce nejsou, veškerou kontrolu, dozor a dohled nad činností odsouzených vykonávají vychovatelé a v typu B také dozorcí.

22 BAJCURA, Lubomír. *Práva vězně*. Praha: Grada Publishing, 1999, 93 s.

VĚZNICE S DOHLEDEM (typ A)

V prostorách věznice se pohybují odsouzení bez omezení. Odsouzení pracují zpravidla na pracovištích mimo věznici, dohled nad jejich pracovní činností provádí vychovatel minimálně jedenkrát týdně.

V mimopracovní době se odsouzeným umožňuje volný pohyb mimo věznici, a to k účasti na akcích kulturně výchovných a osvětových, sportovních, bohoslužbách na základě povolení ředitele věznice, který rozhodne, zda se jich spolu s odsouzenými zúčastní i zaměstnanec Vězeňské služby.

Návštěvy odsouzených se uskutečňují zpravidla bez dohledu zaměstnance Vězeňské služby. V souvislosti s návštěvou může ředitel věznice jednou za dva týdny povolit odsouzenému dočasně opustit věznici nejdéle na dobu 24 hodin.²³

VĚZNICE S DOZOREM (typ B)

V prostorách věznice se odsouzení pohybují zpravidla organizovaně pod dohledem zaměstnance Vězeňské služby. Odsouzeným, u nichž lze předpokládat, že toho nezneužijí, může ředitel věznice povolit volný pohyb uvnitř věznice. Odsouzení pracují zpravidla na nestřežených pracovištích mimo věznici, dohled nad jejich pracovní činností provádí určený zaměstnanec Vězeňské služby nejméně jedenkrát za hodinu.

V mimopracovní době lze organizovat též akce mimo věznici, kterých se vždy účastní zaměstnanec Vězeňské služby.

Návštěvy odsouzených se uskutečňují zpravidla bez dohledu zaměstnance Vězeňské služby. V souvislosti s návštěvou může ředitel věznice jednou za měsíc povolit odsouzenému dočasně opustit věznici nejdéle na dobu 24 hodin.²⁴

23 Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, § 51

24 Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, § 52

VĚZNICE S OSTRAHOU (typ C)

V prostorách věznice se odsouzení pohybují organizovaně pod dohledem zaměstnance Vězeňské služby. Odsouzeným, u nichž lze předpokládat, že toho nezneužijí, může ředitel věznice výjimečně povolit volný pohyb v prostorách věznice při plnění pracovních úkolů. Odsouzení pracují zpravidla na pracovištích uvnitř věznice nebo na střežených pracovištích mimo věznici. Dohled nad pracovní činností se provádí nejméně jedenkrát za 45 minut.

Návštěvy odsouzených se uskutečňují zpravidla za dohledu zaměstnance Vězeňské služby. V souvislosti s návštěvou může ředitel věznice jednou za dva měsíce povolit dočasně opustit věznici nejdéle na dobu 24 hodin.²⁵

VĚZNICE SE ZVÝŠENOU OSTRAHOU (typ D)

V prostorách věznice se odsouzení pohybují organizovaně pod dohledem příslušníka Vězeňské služby. Odsouzení pracují na pracovištích uvnitř věznice nebo mohou vhodnou práci vykonávat v celách. Dohled nad pracovní činností odsouzených se provádí nejméně jedenkrát za 30 minut. Odsouzeným se nepovoluje volný pohyb uvnitř věznice ani při plnění pracovních úkolů.

Návštěvy odsouzených se uskutečňují zpravidla za dohledu příslušníka Vězeňské služby.²⁶

25 Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, § 53

26 Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, § 54

2.5 CHARAKTERISTIKA A ROZMÍSTĚNÍ VĚZNIC

Tato kapitola poskytuje komplexní přehled vazebních věznic a věznic na území České republiky. Jsou zde uvedeny všechny věznice od nejmenších, kde se kapacita pohybuje okolo 100 vězňů (Věznice Znojmo) až po největší věznici, kde kapacita činí přes 1 100 vězňů (Věznice Plzeň).

Na našem území se nachází celkem 35 věznic, z celkového počtu je 24 věznic a 11 vazebních věznic. V příloze č. 1 je na mapě České republiky znázorněno rozmístění níže uvedených věznic.

V příloze č. 2 je graf týkající se umístění věznic v centru měst, na okrajích měst a mimo měst. Nejvíce věznic je umístěno mimo města z celkového počtu 35 věznic se jedná o 40%, ve městech je umístěno 31 % a na okrajích měst je umístěno 29 %.

VAZEBNÍ VĚZNICE BRNO

Novodobá historie vazební věznice začíná v roce 1956, kdy byl výkon vazby přemístěn do nově postaveného areálu v Brně-Bohunicích. Nynější věznice zajišťuje výkon vazby obviněných mužů a žen. Je zde zřízeno i oddělení se zmírněným režimem a oddělení volné vazby pro mladistvé obviněné. Od roku 2000 pracuje i specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených se zařazením do věznice s dohledem a se zdravotní klasifikací – pracovní nezařaditelní. V roce 1997 byl zahájen v provoz vězeňské nemocnice s rehabilitačním, všeobecným (interním a infekčním) a psychiatrickým pavilonem.

VAZEBNÍ VĚZNICE BŘECLAV

Jako samostatná věznice působí od roku 1997. Do věznice jsou trvale umísťováni pouze muži. Je zde také oddělení pro výkon trestu odnětí svobody, které je určeno pro odsouzené zařazené do věznice s dozorem. Vzhledem ke kapacitě se jedná o věznici menšího typu.

VAZEBNÍ VĚZNICE ČESKÉ BUDĚJOVICE

Vazební věznice je umístěna v budově bývalého justičního paláce, nyní Krajského soudu. Výkon vazby je zajišťován jednak separovaným celovým uspořádáním, jednak oddělením se zmírněným režimem (komunitní uspořádání). Trest odnětí svobody vykonávají odsouzení v oddělení s dozorem, kam jsou vybíráni vězni splňující zdravotní, profesní a další požadavky nutné k zařazení do pracovního procesu.

VAZEBNÍ VĚZNICE HRADEC KRÁLOVÉ

Vazební věznice v Hradci Králové se nachází v centru města společně s budovou krajského soudu. Podstatná část výkonu vazby je realizována takzvanou pevnou vazbou s uzavřenými celami. Část věznice je vyčleněna pro cílenou a neformální práci s mladistvými a mladými dospělými obviněnými.

VAZEBNÍ VĚZNICE LIBEREC

Budova věznice a soudu byla postavena jako ucelený komplex v toskánském slohu v roce 1877. Současné době slouží také jako věznice pro výkon trestu odnětí svobody s dozorem a pro výkon trestu odnětí svobody s ostrahou. Vazební věznice je zařízením klasického typu, v němž je vykonávána vazba v jednotlivých uzavřených celách. Slouží k zabezpečení výkonu vazby pro okresní soudy v regionu

VAZEBNÍ VĚZNICE LITOMĚŘICE

Věznice v Litoměřicích byla postavena v letech 1907-1908 jako krajský ústav pro výkon vazby a tomuto účelu slouží bez přerušení dodnes. V současné době je určena pro výkon vazby obviněných mužů a žen včetně mladistvých pro některé okresní soudy v regionu. Zároveň je zabezpečován příjem odsouzených do výkonu trestu, a proto je zřízeno i přijímací oddělení. Zřízeno je rovněž samostatné oddělení výkonu trestu pro odsouzené muže, zařazené do věznice s dozorem. Vazební věznice také zabezpečuje činnost justiční stráže u soudů a státních zastupitelství se sídlem v Litoměřicích a v Ústí nad Labem.

VAZEBNÍ VĚZNICE OLOMOUC

V roce 1886 byla v Olomouci zahájena výstavba justičního paláce, tvořená komplexem novorenesančních budov, jež byla dokončena v roce 1902. Od tohoto roku v něm byla a dosud je i věznice. Ta je nyní určena pro výkon vazby mužů a mladistvých z některých moravských okresů. Zároveň je v ní zřízeno oddělení pro výkon trestu odnětí svobody mužů s dozorem.

VAZEBNÍ VĚZNICE OSTRAVA

Vazební věznice se nachází v samém centru města. V letech 1926-1929 byl v Ostravě postaven justiční palác krajského soudu i s věznicí. Postupně byly do tohoto areálu zakomponovány i starší budovy. Zajišťuje výkon vazby pro některé severomoravské okresní soudy, zabezpečuje dálkové eskorty a realizuje vyhošťování cizích státních příslušníků na přilehlých hraničních přechodech.

VAZEBNÍ VĚZNICE PRAHA-PANKRÁC

Stavba pankrácké věznice byla zahájena v roce 1885 a dokončena byla v roce 1889 a v téže době do ní nastoupili první trestanci. Nynější vazební věznice je profilována jako věznice pro výkon vazby obviněných mužů a částečně i pro výkon trestu odnětí svobody mužů ve věznici s dohledem, dozorem a ostrahou.

VAZEBNÍ VĚZNICE PRAHA-RUZYŇ

V roce 1934 byla zahájena přestavba původního cukrovaru na Zemskou donucovací pracovnu a od roku 1935 začala sloužit tomuto účelu. Za II. světové války i po ní byla pak věznice rozšiřována o další budovy. Nyní je určena pro výkon vazby mužů i žen. Je zde také oddělení výkonu trestu žen v kategoriích s dohledem a dozorem v Domově sv. Karla Boromejského.

VAZEBNÍ VĚZNICE TEPLICE

Po rekonstrukci byla věznice v únoru 1999 uvedena do zkušebního provozu jako pobočka Vazební věznice Litoměřice a od 1. ledna 2001 je samostatným subjektem. Je v ní vykonáván výkon vazby obviněných mužů, žen a mladistvých, dále výkon trestu odnětí svobody mužů odsouzených do věznice s dozorem.

VĚZNICE BĚLUŠICE

Věznice se nachází v Ústeckém kraji v okrese Most. Byla zřízena v roce 1958. Během jejího fungování prošla celou řadou změn. V současné době je určena pro výkon trestu odnětí svobody dospělých mužů v režimu ostrahy s délkou trestu do 15 let.

VĚZNICE DRAHONICE

Je dislokována na okraji katastru obce Drahonice v okrese Louny. Jedná se o věznici s dozorem. Byla zřízena v roce 1957 jako pobočka tehdejšího nápravně pracovního tábora Sýrovice.

VĚZNICE HEŘMANICE

Věznice je umístěna v oblasti Slezské Ostravy a vznikla v roce 1959 původně jako pracovní tábor na základě zvýšené potřeby pracovníků pro důlní podniky. Je profilována pro výkon trestu odnětí svobody s ostrahou, zřízeno je také oddělení pro výkon trestu odnětí svobody s dozorem a specializované oddělení mentálně retardovaných a tělesně oslabených odsouzených.

VĚZNICE HORNÍ SLAVKOV

Věznice leží v okrese Sokolov v Karlovarském kraji. Byla založena v roce 1958. V současné době je věznice určena pro výkon trestu odnětí svobody dospělých mužů, páchajících závažnou trestnou činností a recidivujících, zařazených do výkonu trestu s ostrahou, s délkou trestu do 15 let. Současně s výkonem trestu je zabezpečován i výkon vazby pro obviněné muže a mladistvé.

VĚZNICE JIŘICE

Věznice se nachází v okrese Nymburk, vznikla rekonstrukcí kasárenských objektů. Je profilována jako věznice s ostrahou, přičemž má zvláštní oddělení výkonu vazby a oddělení výkonu trestu s dozorem, určené pouze pro muže.

VĚZNICE KARVINÁ

Ke stavbě došlo v letech 1915-1916. V současné době zajišťuje výkon trestu odnětí svobody, proto je zřízeno i příjmové oddělení s celou nástupního oddělení. Do výkonu trestu jsou přijímány osoby zařazené do všech typů věznic.

VĚZNICE KUŘIM

Věznice je dislokována na katastru města Kuřim. Její počátky spadají do let 1956-1957. Věznice je určena pro výkon trestu odnětí svobody odsouzených mužů starších 18 let, kteří byli soudem zařazeni k výkonu trestu do věznice s ostrahou. Jsou zde zřízena i oddělení pro výkon trestu prvovězňených odsouzených (s dozorem), specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených, trvale pracovní nezařaditelných a specializované oddělení pro výkon trestu sexuálních delikventů.

VĚZNICE KYNŠPERK

Věznice leží mezi městy Chebem a Kynšperkem nad Ohří. Objekt původně sloužil jako kasárna tehdejší Československé lidové armády. Je profilována pro výkon trestu odnětí svobody pro dospělé muže, odsouzené do věznice s dozorem.

VĚZNICE MÍROV

Historie věznice sahá až do poloviny 12. století, kdy byl vybudován hrad Mírov. Od konce 14. století sloužil jako spolehlivé vězení. Současná věznice je profilována jako věznice se zvýšenou ostrahou. Má oddělení s ostrahou, oddělení se zvýšenou ostrahou, oddělení pro výkon doživotních trestů a oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou duševní a poruchou chování.

VĚZNICE NOVÉ SEDLO

Věznice je dislokována na severním okraji obce Nové Sedlo v okrese Louny. Původně byla zřízena jako pobočka pracovního tábora v roce 1958. V současné době je profilována jako věznice s dozorem a s ostrahou. V roce 2001 bylo zřízeno samostatné bezdrogové oddělení. Fungují zde také oddělení krizové, pro mladé odsouzené a prvovězňené.

VĚZNICE ODOLOV

Věznice se nachází v Podkrkonoší nedaleko Trutnova, v areálu bývalého dolu. První odsouzení nastoupili do výkonu trestu v roce 1993. Věznice je určena pro výkon trestu odnětí svobody odsouzených mužů starších 18 let, zařazených soudem k výkonu trestu do věznice s dozorem.

VĚZNICE OPAVA

Věznice je situována do dvou budov. První vznikla jako součást justičního paláce a byla uvedena do provozu v roce 1888. Druhý objekt patřil původně armádě. V současnosti vykonávají v opavské věznici trest odnětí svobody mladiství odsouzení muži, vybraní dospělí muži v kategoriích s dohledem a s dozorem a odsouzené ženy z Moravy. Od roku 2003 je v provozu specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených mužů v kategorii s ostrahou, kteří mají soudem nařízenou ochrannou psychiatrickou léčbu.

VĚZNICE ORÁČOV

Věznice Oráčov vznikla jako pobočka nápravně pracovního tábora v roce 1959. Současná věznice je profilována jako věznice s ostrahou a je určena pro výkon trestu odnětí svobody odsouzených mužů. Je v ní zřízeno i oddělení s dozorem a pro mladé odsouzení oddělení s ostrahou.

VĚZNICE OSTROV

Věznice byla v minulosti součástí jáchymovského komplexu několika pracovních táborů v blízkosti šachet, v nichž se těžila uranová ruda. Samostatně se začala rozvíjet při útlumu těžby po roce 1962. Je profilována pro výkon trestu odnětí svobody do 10 let s ostrahou a je určena pro dospělé muže. Nachází se zde léčebna tuberkulózy a respiračních onemocnění.

VĚZNICE PARDUBICE

Věznice v Pardubicích byla postavena v letech 1889-1891. Pojetí stavby bylo na svou dobu velice moderní, a proto byl její model vystaven na Zemské jubilejní výstavě v Praze v roce 1891. Ta současná je typem věznice s ostrahou a jsou v ní umísťovány všechny kategorie odsouzených žen, obviněné ženy a v menší míře je zastoupen i výkon trestu odsouzených mužů v kategorii s dozorem. Je zde zřízeno specializované oddělení pro výkon doživotního trestu, pro výkon trestu žen s poruchou duševní a poruchou chování.

VĚZNICE PLZEŇ

Věznice v Plzni Na Borech byla budována v letech 1874-1877. V minulosti zde byli umísťováni političtí vězni. V současné době zabezpečuje výkon trestu odsouzených mužů a výkon vazby mužů, žen a mladistvých. Základní typem se jedná o věznici se zvýšenou ostrahou.

VĚZNICE PŘÍBRAM

Věznice byla původně pracovním táborem, jenž byl vybudován v roce 1953 a v němž byli vězněni odsouzení, kteří pracovali při těžbě uranové rudy. V současnosti je věznice profilována jako typ s ostrahou a jsou v ní rovněž zřízena oddělení s dozorem a dohledem.

VĚZNICE RÝNOVICE

Věznice Rýnovice byla zřízena v roce 1968. Současná věznice je typu se zvýšenou ostrahou. Zřízena jsou také oddělení s ostrahou a s dozorem.

VĚZNICE STRÁŽ POD RALSKEM

Věznice byla zřízena v roce 1973. Dnešní ubytovny odsouzených původně sloužily k ubytování pracovníků uranových dolů. Nynější věznice je profilována jako věznice s ostrahou pro odsouzené dospělé muže s délkou trestu odnětí svobody do dvou let. Je v ní i oddělení s dozorem bez omezení délky trestu odnětí svobody a samostatné oddělení výkonu vazby.

VĚZNICE SVĚTLÁ NAD SÁZAVOU

Věznice se nachází v severozápadní části města. Její areál původně sloužil jako škola v přírodě. Je profilována jako věznice s ostrahou pro ženy odsouzené k trestu odnětí svobody a postupně v ní jsou zřizována různá oddělení, například oddělení pro mladistvé ženy, oddělení specializované pro odsouzené matky nezletilých dětí, pro odsouzené ženy trvale pracovně nezařaditelných ve věznici s ostrahou.

VĚZNICE VALDICE

Věznice se nachází v objektu bývalého kartuziánského kláštera, postaveného v letech 1628 – 1632 z rozhodnutí Albrechta z Valdštejna. V roce 1856 bylo rozhodnuto, že z kláštera se stane věznice. Současná je profilována jako věznice se zvýšenou ostrahou, kde vykonávají test odnětí svobody dospělí muži soudem zařazení do typu se zvýšenou ostrahou, včetně odsouzených na doživotí, a do typu s ostrahou. Odsouzení na doživotí si svůj trest odpykávají v nově rekonstruovaných prostorách. Na stejném oddělení jsou umístěni i vězni s tzv. zvýšenou detencí.

VĚZNICE VINAŘICE

Věznice leží nedaleko Kladna směrem na Slaný. V letech 1945 – 1947 sloužila jako tábor válečných zajatců a retribučních vězňů, od roku 1949 do roku 1955 byla využívána jako tábor nucených prací. Od této doby funguje jako samostatná věznice. Nyní je profilována jako věznice pro výkon trestu odsouzených dospělých mužů s dozorem a s ostrahou.

VĚZNICE VŠEHRDY

S budováním věznice se začalo v roce 1958 a původně sloužila pro výkon trestu odsouzených žen. Nyní je profilována jako věznice pro mladistvé. Vykonávají v ní trest odnětí svobody mladiství odsouzení a také dospělí muži v oddělení s dohledem a s dozorem. Je zde zřízeno speciální integrované bezdrogové oddělení alkoholicko-toxikomanické prevence, kde na základě dobrovolně uzavřené smlouvy a pod vedením vězeňské psycholožky vykonávají trest odnětí svobody drogově závislí vězni.

VĚZNICE ZNOJMO

Areál budov věznice a okresního soudu se nachází v centru Znojma s jeho výstavbou se započalo v roce 1912. Věznice byla v provozu až do roku 1956, kdy byla přeměněna na kasárna Pohraniční stráže. Svému původnímu účelu začala po dvouleté rekonstrukci opět sloužit roku 1997. Po reprofilaci od roku 2002 je určena pro výkon trestu odnětí svobody mužů v kategorii s dozorem.²⁷

²⁷ České vězeňství. *České věznice*, 2003, roč. 11, č. 1, 4-89 s.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Cíl praktické části

Cílem praktické části je zjistit pomocí dotazníku názory a postoje občanů Teplic na přítomnost vazební věznice v centru jejich města.

3.2 Popis zkoumaného vzorku

Dotazník byl rozdán náhodnému vzorku občanů Teplic. Jediné kritérium byla lokalita, ve které se dotazník distribuoval. Osloveni byli občané, kteří bydlí v bezprostřední blízkosti Vazební věznice Teplice.

V příloze č. 3 je barevně vyznačena lokalita, které se tento výzkum týká. Jedná se o starší bytovou zástavbu a několik rodinných domů.

Rozdáno bylo celkem 55 dotazníků, z nichž se vrátilo 48 vyplněných, 7 dotazníků nebylo vráceno.

Dotazník zpracovalo 26 žen, což je 54 % z celkového počtu vrácených dotazníků a 22 mužů, což je 46 % z celkového počtu vrácených dotazníků.

Občané, kteří odpovídali na položené otázky, byli všech věkových kategorií, ovšem nejvíce převažovala věková skupina od 46 do 65 let, což je celých 40 % respondentů.

3.3 Průběh průzkumu

Distribuce dotazníku probíhala v měsíci listopadu roku 2004, v průběhu dvou týdnů. Občané byli osloveni při osobní návštěvě, během níž jsem se představil, prokázal jsem se zmocněním vydaným Vysokou školou v Liberci a požádal je o vyplnění dotazníku. Bylo jim objasněno, čeho se bude týkat a byli upozorněni, že tento dotazník je vyhotoven a bude zpracován v rámci bakalářské práce.

Nejprve byli většinou lidé nedůvěřiví, ovšem po sdělení tématu, kterého se budou otázky týkat, ve většině případů začali projevovat zájem. Bylo patrné, že tato problematika je pro ně aktuální a chtějí se k ní vyjádřit. To také vidím jako hlavní důvod vysoké návratnosti vyplněných dotazníků.

3.4 Použité metody

Metodami, které jsou většinou psychologických, sociologických a pedagogických disciplin používány ve výzkumu i diagnostice jsou pozorování, rozhovor a dotazník.

Pozorování

Pozorování je základní a nejčastěji používanou metodou, pomocí níž se dovídáme o přirozeném průběhu psychického jevu bez umělého zásahu do jeho vzniku, průběhu a výsledku. Pozorování může být použito jako samostatná metoda nebo v kombinaci s jinými, nejčastěji s rozhovorem. Jestliže se používá pozorování jako relativně samostatná metoda, je třeba dodržovat tyto základní zásady: plánovitost, systematičnost, soustavnost, přesnost a objektivitu.

Předmětem pozorování mohou být: neverbální projevy (aktivita, motorické projevy, gestikulace, mimika, celkový vzhled, vnější upravenost a čistota apod.) a verbální projevy (obsahové a formální charakteristiky řeči – vady řeči, četnost a charakter verbalizace).

Při pozorování rozlišujeme introspekci – sledování a popis vlastního prožívání a extrospekci – jedná se o plánovité, systematické, záměrné sledování vnějších projevů u jiného člověka, popř. skupiny lidí.

Dále lze rozlišovat pozorování podle různých hledisek: Podle časové charakteristiky na krátkodobé (jednorázové, má většinou situační charakter) a na dlouhodobé (má často podobu přerušovaného pozorování, v předem plánovaných intervalech) Podle cílevědomosti a zaměřenosti na náhodné a systematické.

Záznam pozorování

Při pozorování se systematicky a plánovitě zaznamenávají určité projevy s cílem analyzovat nějaký jev, jeho výskyt, trvání a změny. Záznam může být různého druhu: fotografické přístroje, magnetofony, videorekordéry

Objektivitu pozorování a posuzování sledovaného jevu zvyšuje účast dvou nebo více pozorovatelů.

Rozhovor

Jedná se o metodu, která se používá v mnoha vědních oborech – psychologii, pedagogice, sociologii, medicíně, žurnalistice a dalších. Nejčastěji se touto metodou zjišťují názory, postoje, zájmy, ale i přání, obavy, konflikty, problémy osobnosti. Kladem je bezprostřední styk tazatele a tázaného. Hodnota rozhovoru závisí na dovednostech tazatele a na jeho zkušenostech s touto metodou i na introspektivní schopnosti subjektu vnímat sebe sama.

Podle počtu osob, které se rozhovoru účastní rozlišujeme rozhovor skupinový a individuální.

Podle způsobu, jakým je rozhovor veden rozlišujeme různé techniky rozhovoru:

- nedirektivní techniky rozhovoru: používá se zejména v klinické a poradenské psychologické praxi. C.Rogerse vychází z toho, že pohled člověka na jeho vlastní problémy je nejvhodnějším základem pro jejich pochopení a rozbor
- direktivní techniky rozhovoru: je povoleno udílení rad, kladení otázek, hodnocení, popř. uklidňování klienta

Forma kladení otázek

K obecným zásadám patří alespoň dvě: nikdy pokud možno nezačínáme otázkou „proč“, člověk na ni hledá teprve odpověď, dále neklademe otázky sugestivně.

Záznam rozhovoru

Způsob registrace je velice důležitý a zároveň problematický. Nevhodně zvolený způsob může poznatky získané rozhovorem znehodnotit a negativně ovlivnit vztah mezi tazatelem a tázaným. Písemný zápis se užívá nejčastěji, důležité je rozhodnutí, zda bude zápis prováděn současně při vedení rozhovoru nebo ex post. Použití magnetofonů, diktafonů nebo videozáznamu do popředí vystupuje etická otázka, tázaný by měl s touto formou předem souhlasit a být na ni vhodně připraven.

Dotazníky

Jsou stejně jako rozhovory založeny na introspektivní výpovědi tázané osoby. Dotazník je metoda sloužící k hromadnému zjišťování jevů, např. osobnostních vlastností – temperamentových nebo charakterových, postojů, názorů, zájmů apod. Podle toho co konkrétně zjišťují, se dělí na dotazníky: osobnostní, postojové, zájmové, klinické apod. Přednost dotazníků spočívá především v tom, že jsou časově méně náročné a lze jimi získat hodně údajů v poměrně krátkém časovém úseku od více osob současně. K negativním stránkám dotazníkových metod patří hlavně nedostatek či omezení osobního kontaktu a jejich závislost na schopnosti introspekce u vyšetřované osoby a ochotě pravdivě vypovídat.

Typy otázek: uzavřené (respondent na ně odpovídá např. ano – ne – nevím, nejčastěji formou zaškrťování), otevřené (umožňují obširnější odpovědi, nejsou tolik schematické) nebo jejich kombinace.²⁸

V příloze č. 4 je uveden dotazník, který byl zpracován z důvodu získání informací týkající se názorů a postojů občanů Teplic na přítomnost vazební věznice v blízkosti jejich bydliště. Jedná se o dotazník postojový, kombinovaný, s převážně uzavřenými otázkami, ovšem někteří občané vyjádřili svůj názor i u těchto otázek (dopsali k odpovědím).

28 ŠVINGALOVÁ, Dana. *Základy psychologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 1998, s. 49-56.

3.5 Stanovení předpokladů

Předpokladem bakalářské práce je znalost prostředí ve městě Teplice a analýza názorů, reakcí občanů na přítomnost věznice v jejich městě.

Předpokládáme, že více jak 70 % oslovených respondentů je proti umístění věznice ve středu města (ověřeno pomocí dotazníku – položkou č.4).

Předpokládáme, že více jak 65 % oslovených respondentů se nedomnívá, že existence věznice snižuje míru kriminality v jejich městě (ověřeno pomocí dotazníku – položkou č. 7).

Předpokládáme, že více jak 50 % oslovených respondentů pociťuje vzhledem k blízkosti věznice obavu ze vzpoury či jiné mimořádné události (ověřeno pomocí dotazníku – položkou č. 8).

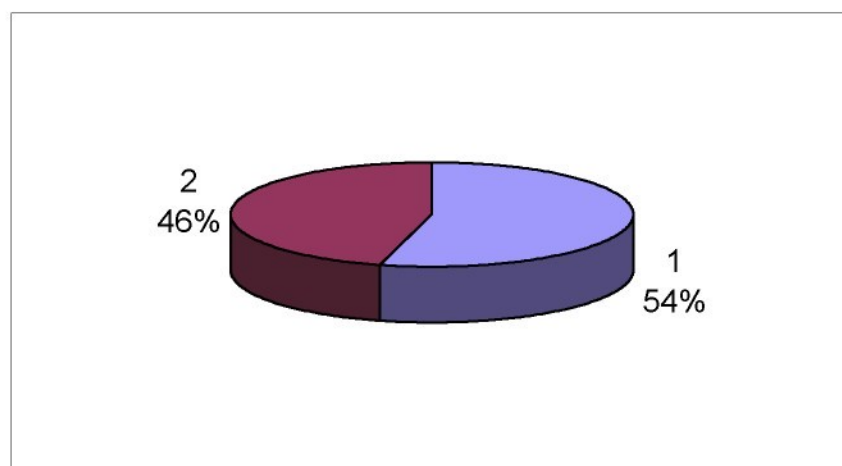
Již při distribuci dotazníků občané vyjadřovali převážně nesouhlas s umístěním vazební věznice v bezprostřední blízkosti jejich bydliště.

Zpracovaný výzkum potvrzuje, že tři čtvrtiny respondentů zaujímá negativní postoj k přítomnosti vazební věznice v jejich městě. V níže uvedené kapitole jsou analyzovány výsledky z předložených dotazníků.

3.6 Výsledky a jejich interpretace

Následující kapitola se zabývá výsledky zpracovaných dotazníků a jejich interpretace. Výsledky na danou otázku jsou graficky zpracovány.

Graf č. 1: Pohlaví respondentů

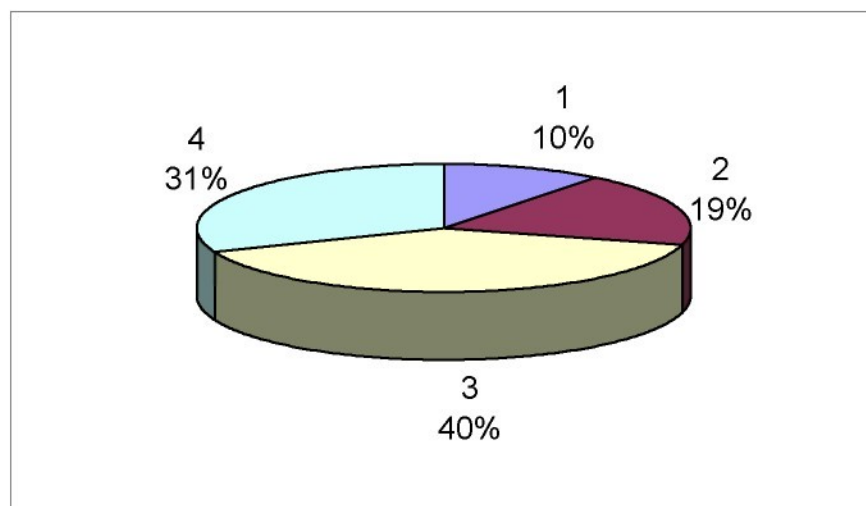

Otázka č. 1) Vaše pohlaví:

- a) žena – odpovědělo 26 žen – v grafu označeno pod číslem 1
- b) muž – odpovědělo 22 mužů – v grafu označeno pod číslem 2

Z celkového počtu 48 respondentů, odpovídalo na předložený dotazník 54 % žen a 46 % mužů. Je možné považovat toto rozložení za rovnoměrné.

Graf č. 2: Věk respondentů

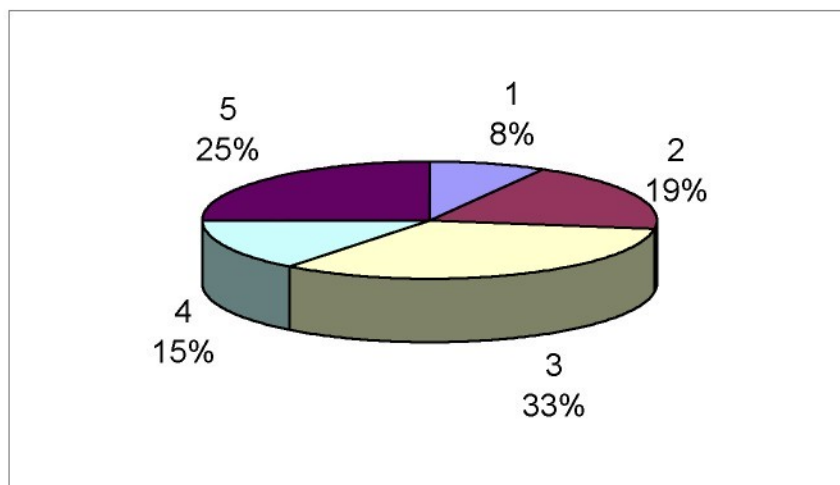
Otázka č. 2) Věk

- a) 20 - 30 let – odpovědělo 5 občanů – v grafu označeno pod číslem 1
- b) 31 – 45 let – odpovědělo 9 občanů – v grafu označeno pod číslem 2
- c) 46 – 65 let – odpovědělo 19 občanů - v grafu označeno pod číslem 3
- d) 66 a více let – odpovědělo 15 občanů - v grafu označeno pod číslem 4

Na dotazník odpovídali respondenti především ze dvou věkových kategorií. Nejvíce občanů se zařadilo do kategorie 46 – 65 let – celých 40 %. Druhá nejsilnější skupina byla kategorie 66 a více let – 31 %. Ve věkové skupině 31 – 45 let odpovídalo 19 % respondentů. A nejméně respondentů – 10 % bylo z nejmladší skupiny 20 – 30 let.

Za jeden z důvodů tohoto věkového rozložení považují fakt, že se jedná o lokalitu se starou obytnou zástavbou a rodinnými domy, kde žije převážná část občanů středního a staršího věku, takzvaní starousedlíci.

Graf č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

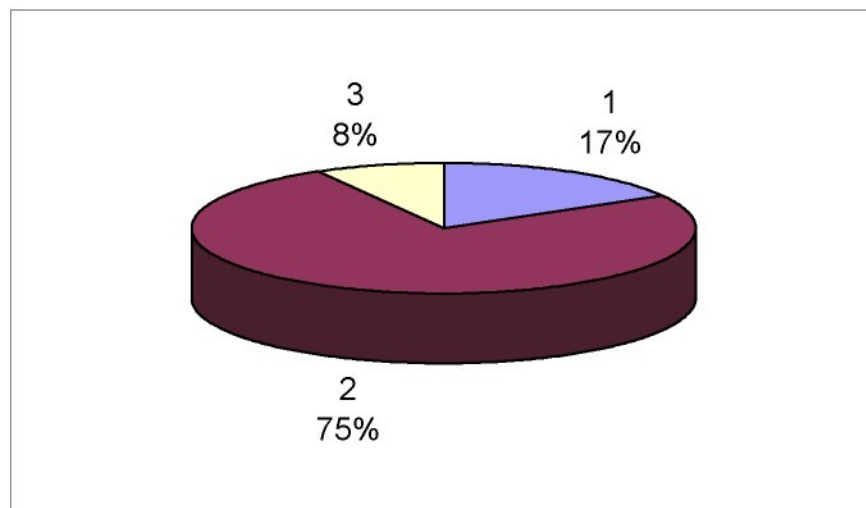

Otázka č. 3) Nejvyšší dosažené vzdělání:

- a) základní – odpověděli 4 občané – v grafu označeno pod číslem 1
- b) vyučen – odpovědělo 9 občanů – v grafu označeno pod číslem 2
- c) středoškolské – odpovědělo 16 občanů – v grafu označeno pod číslem 3
- d) vyšší odborné – odpovědělo 7 občanů – v grafu označeno pod číslem 4
- e) vysokoškolské – odpovědělo 12 občanů – v grafu označeno pod číslem 5

Dotazník vyplňovalo nejvíce občanů se středoškolským vzděláním – 33 %. Druhá největší skupina má vysokoškolské vzdělání – 25 %. Vyšší odborné vzdělání má 15 % respondentů, vyučených je 19 % respondentů a pouze 8 % občanů, kteří odpovídali na předložený dotazník má základní vzdělání.

Graf č. 4: Souhlas s umístěním věznice

Otázka č. 4) Souhlasíte s umístěním věznice v centru města:

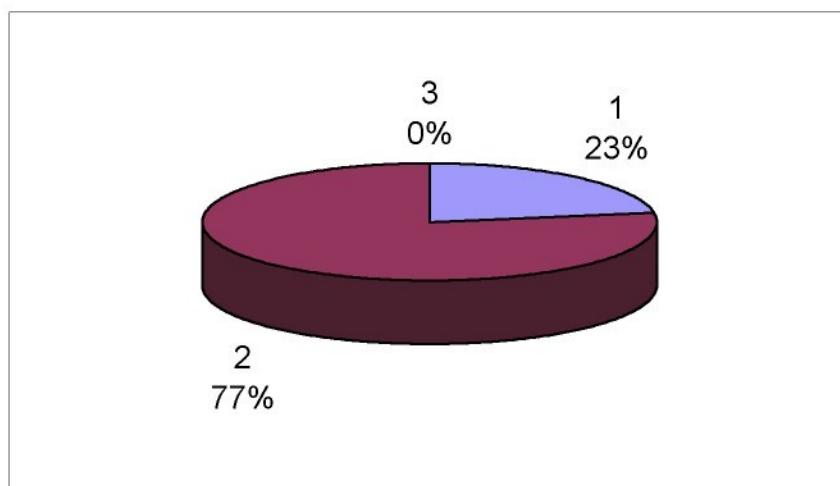
- a) ano – odpovědělo 8 občanů - v grafu označeno pod číslem 1
- b) ne – odpovědělo 36 občanů – v grafu označeno pod číslem 2
- c) nepřemýšlel jsem o tom – odpověděli 4 občané – v grafu označeno pod číslem 3

Valná většina občanů projevila nesouhlas s umístěním věznice v centru města – jednalo se o 75 % respondentů. 17 % souhlasilo s tímto umístěním a pouze 8 % o tomto nepřemýšlelo.

Poměrně velké procento občanů nesouhlasí s umístěním věznice v centru města. Výsledek je do jisté míry ovlivněn faktem, že se k otázce umístění věznice vyjadřovali lidé bydlící v bezprostřední blízkosti věznice. Pokud by se dotazník distribuoval i v jiných částech města, domnívám se, že by nesouhlasných odpovědí bylo méně.

Pokud se na tento problém podíváme z druhé strany, má umístění vazební věznice vedle budovy soudu (v centru města) své opodstatnění a to z hlediska ekonomického i bezpečnostního.

Graf č. 5: Preference umístění věznice

Otázka č. 5) Pokud nesouhlasíte, jaké umístění věznice preferujete:

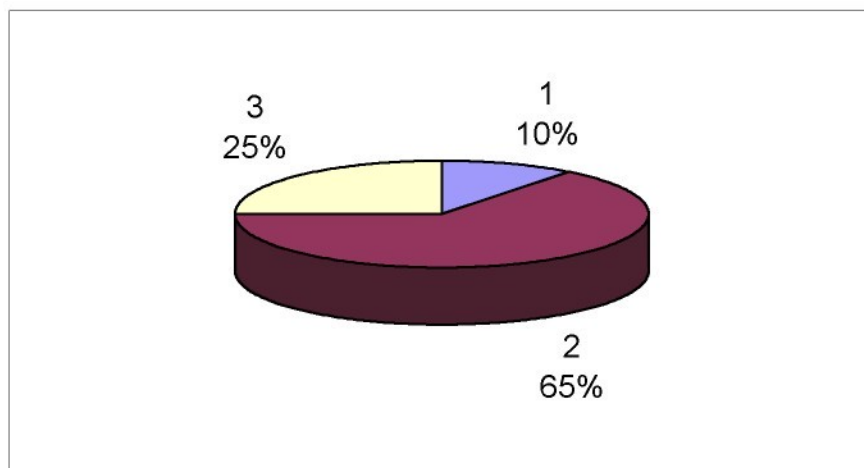
- a) na okraji města – odpovědělo 9 občanů – v grafu označeno pod číslem 1
- b) mimo město – odpovědělo 31 občanů – v grafu označeno pod číslem 2
- c) nevím – neodpověděl nikdo – v grafu označeno pod číslem 3

Poznámka: 8 občanů se k této otázce nevyjádřilo, jelikož v předešlé otázce s umístěním věznice souhlasilo

Z odpovědí na tuto otázku je patrné, že respondenti ve valné většině 77 % preferují umístění věznice mimo město, 23 % občanů zvolili umístění na okraji města.

Ve veřejném mínění přetrvávají tendence „nepříjemné, nehezke, ...“ umístit z dohledu, mimo oči. Netýká se to pouze věznic, ale i ústavů pro mentálně postižené, domy pro bezdomovce a jiné.

Graf č. 6: Začlenění věznice do architektonického rázu města

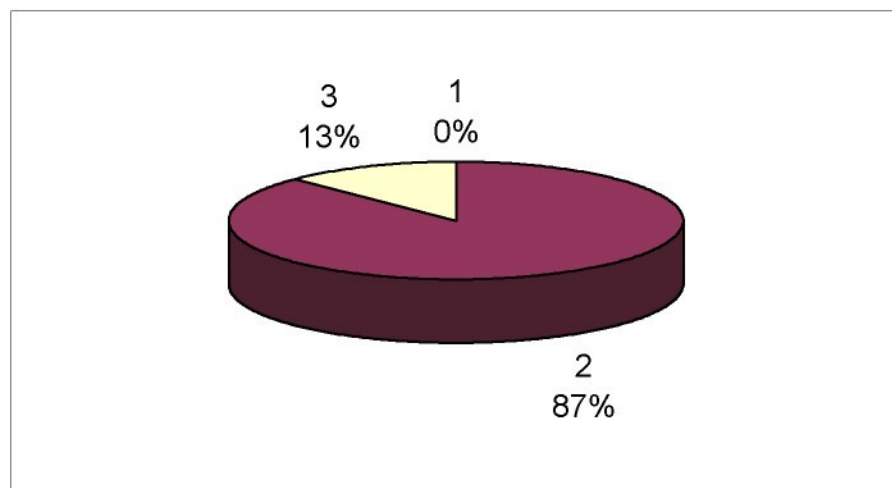
Otázka č. 6) Jak dle Vašeho názoru byla začleněna budova věznice do architektonického rázu města:

- a) hodnotím toto začlenění kladně – odpovědělo 5 občanů – v grafu označeno pod číslem 1
- b) hodnotím toto začlenění záporně – odpovědělo 31 občanů – v grafu označeno pod číslem 2
- c) nepřemýšlel jsem o tom – odpovědělo 12 občanů – v grafu označeno pod číslem 3

Kladně hodnotí začlenění budovy věznice do architektonického rázu města pouze 10 % respondentů, přes polovinu respondentů toto začlenění hodnotí záporně – jedná se o 65 % a zbývajících 25 % o této otázce nepřemýšlelo.

Stejný počet občanů (31), kteří by chtěli umístit věznici mimo město se vyjádřilo záporně k začlenění budovy do architektonického rázu města. Čtvrtina respondentů nemá názor na začlenění do architektonického rázu. Asi žádná budova věznice se nemůže úplně začlenit mezi okolní budovy, jelikož musí splňovat určitá hlediska, především bezpečnosti. Mříže v oknech, zdi, dráty a atd. Budova věznice je součástí komplexu, který se skládá z budovy soudu a vazební věznice.

Graf č. 7: Existence věznice snižuje míru kriminality ve městě

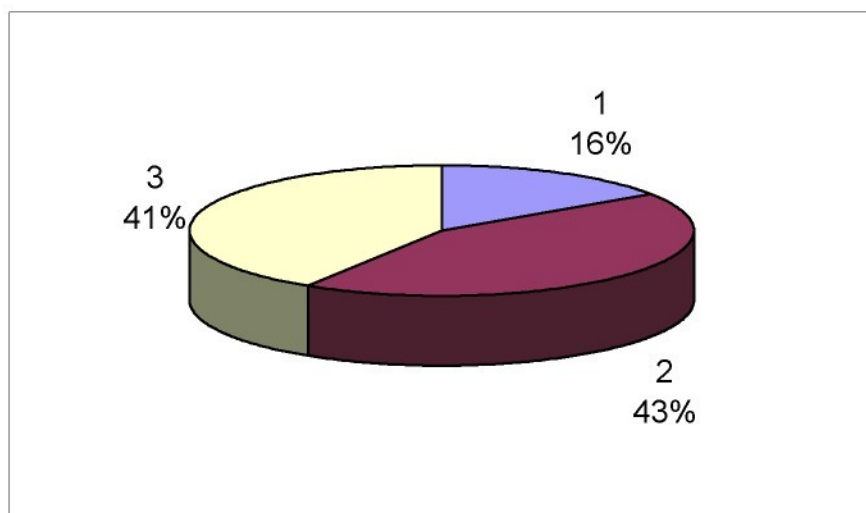
Otázka č. 7) Domníváte se, že existence věznice ve Vašem městě snižuje míru kriminality:

- a) ano – neodpověděl žádný občan – v grafu označeno pod číslem 1
- b) ne – odpovědělo 42 občanů – v grafu označeno pod číslem 2
- c) nevím – odpovědělo 6 občanů – v grafu označeno pod číslem 3

Převážná část respondentů 87 % se nedomnívá, že by existence věznice snižovala míru kriminality v jejich městě, 13 % neví zda tato skutečnost ovlivňuje míru kriminality.

Občané se nedomnívají, že existence věznice snižuje míru kriminality, což je i pochopitelné. Jsou zde především problémy s prostitucí, drogami a na to navazujícími trestnými činy (krádeže, loupežná přepadení, a další). Velké míře kriminality nasvědčuje i to, že vazební věznice, která je určena pro spádovou oblast Teplic, má zaplněnou kapacitu.

Graf č. 8: Zda respondenti pociťují obavu, vzhledem k blízkosti věznice

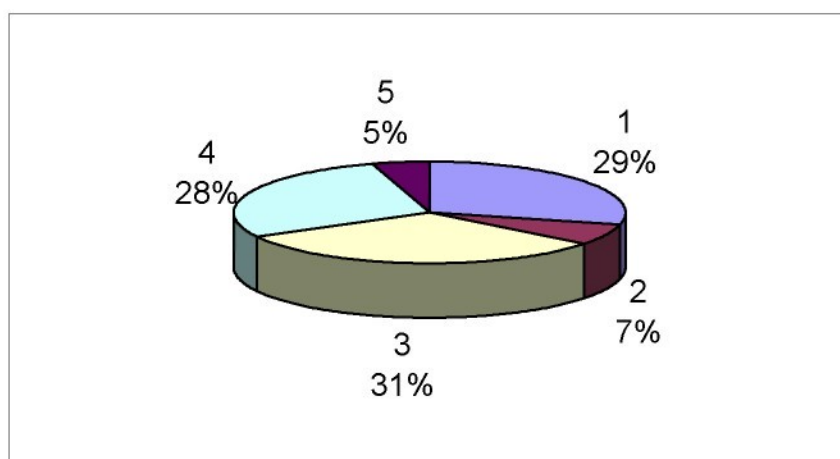
Otázka č. 8) Vzhledem k blízkosti věznice, pociťujete obavu:

- a) ze vzpoury či jiné mimořádné události (např. útěk vězně) – odpovědělo 8 občanů – označeno v grafu pod číslem 1
- b) z příbuzných a známých vězňů, kteří je navštěvují a z propuštěných vězňů – odpovědělo 22 občanů – označeno v grafu pod číslem 2
- c) nepociťují žádné obavy – odpovědělo 21 občanů – označeno v grafu pod číslem 3

Nejvíce respondentů 43 % pociťuje obavu z příbuzných a známých vězňů, kteří je navštěvují a také z propuštěných vězňů. Pouze 16 % dotazovaných občanů má obavy z mimořádných událostí a 41 % respondentů nepociťuje žádné obavy.

Z odpovědí na tuto otázku je patrné, že občané nemají obavu z mimořádných událostí (vzpoury, útoky vězňů) týkajících se uvězněných, ale překvapivě spíše z jedinců, nepřímo spojených (propojených) s věznicí, což jsou především příbuzní a známí vězňů.

Graf č. 9: Co obtěžuje respondenty v souvislosti s věznicí

Otázka č. 9) Co Vás obtěžuje v souvislosti s existencí věznice:

a) hluk z věznice (křik vězňů, bouchání do mříží) – odpovědělo 30 občanů – v grafu označeno pod číslem 1

b) dopravní obsluha (zásobování, doprava zaměstnanců, transporty vězňů,.....) – odpovědělo 7 občanů – v grafu označeno pod číslem 2

c) pokřikování příbuzných, kamarádů z chodníku do oken věznice – odpovědělo 33 občanů – v grafu označeno pod číslem 3

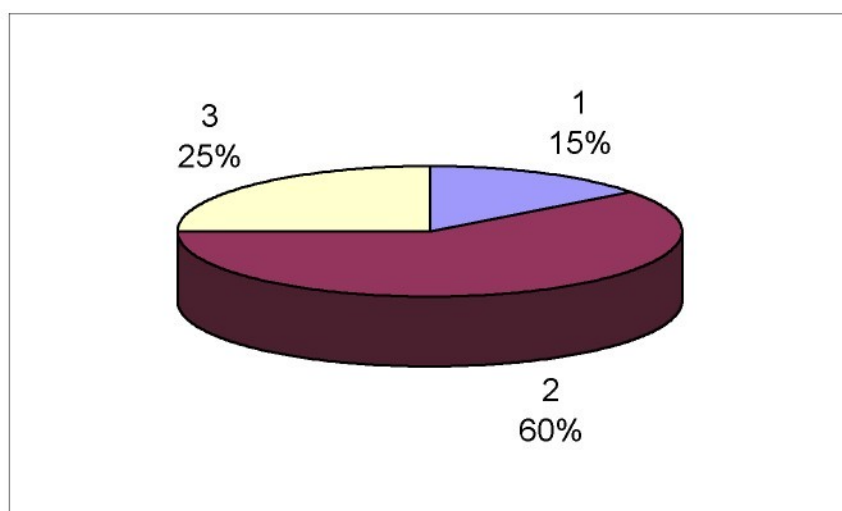
d) jiné (*prosím doplňte*) - doplnilo 29 občanů - v grafu označeno pod číslem 4

e) nic – odpovědělo 5 občanů – v grafu označeno pod číslem 5

V této otázce měli respondenti možnost se vyjádřit, co je podle jejich názoru obtěžuje v souvislosti s existencí věznice. Někteří respondenti zvolili několik odpovědí a mnoho z nich využilo možnosti a doplnilo, co je osobně obtěžuje v souvislosti s věznicí.

Hluk z věznice obtěžuje 29 % respondentů, dopravní obsluha pouze 7 % respondentů, pokřikování do oken věznice obtěžuje 31 % a 5 % označilo, že je nic neobtěžuje. 28 % respondentů doplnilo, že je obtěžuje : zápach z kuchyně, ostré osvětlení svítící přímo do bytu, přeplněné ulice automobily – stojí v zákazu zastavení, neesteticky namotané ochranné dráty, krmení holubů, vězni se dívají přímo do oken bytu, nelze koukat z okna (pokřikují na nás), nezájem bachařů, vězni si posílají motáky, pokřikují na sebe nadávky – vězeňská služba proti tomu nic nedělá.

Graf č. 10: Návštěva respondentů, pokud by se konal den otevřených dveří

Otázka č. 10) Pokud by se konal den otevřených dveří, využil(a) byste možnost navštívit tu věznici:

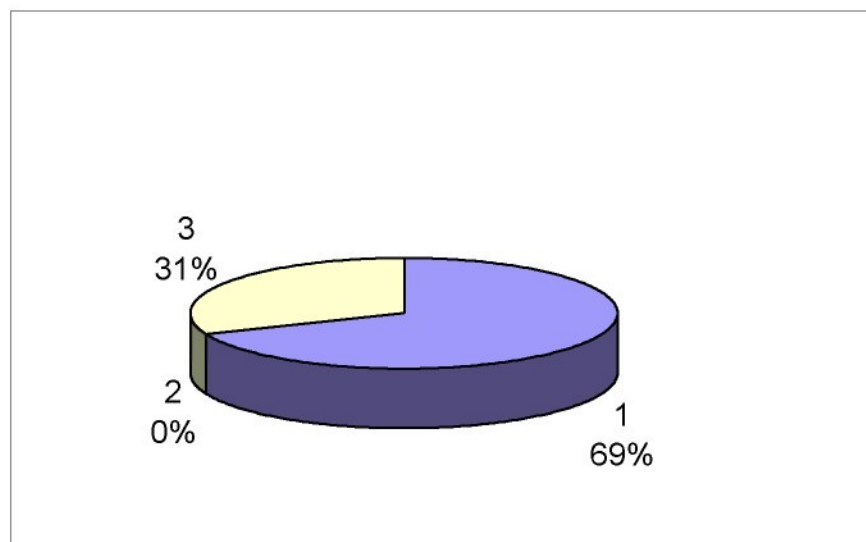
a) ano, navštívil(a) bych – odpovědělo 7 občanů – v grafu označeno pod číslem 1

b) ne, v žádném případě – odpovědělo 29 občanů – v grafu označeno pod číslem 2

c) nevím, nepřemýšlel(a) jsem o této možnosti – odpovědělo 12 občanů – v grafu označeno pod číslem 3

O možnost navštívit věznici projevilo zájem pouhých 15 %, více než polovina respondentů – 60 % tuto možnost odmítla. Zbývajících 25 % občanů o této možnosti nepřemýšleli.

Graf č. 11: Poskytování informací

Otázka č. 11) Považujete poskytování informací široké veřejnosti týkajících se věznice ve Vašem městě za dostatečné:

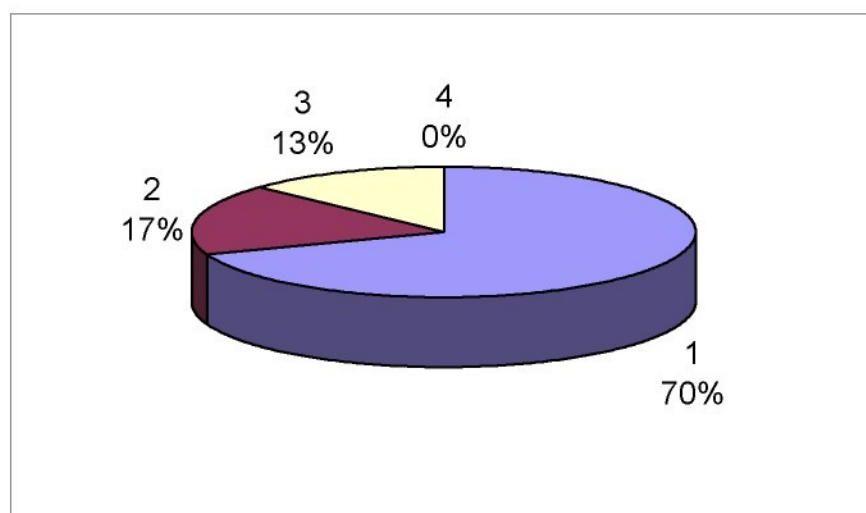
a) nepovažuji za dostatečné – odpovědělo 33 občanů – v grafu označeno pod číslem 1

b) považuji za dostatečné – neodpověděl žádný občan – v grafu označeno pod číslem 2

c) nezajímám se o tyto informace – odpovědělo 15 občanů – v grafu označeno pod číslem 3

Žádný z respondentů nepovažuje za dostatečné poskytování informací týkajících se věznice, naopak 69 % občanů považuje poskytování informací za nedostatečné a 31% se o výše uvedené informace nezajímá.

Graf č. 12: Čerpání informací

Otázka č. 12) Výše uvedené informace čerpáte:

- a) mám osobní zkušenosti - odpovědělo 32 občanů – v grafu označeno pod číslem 1
- b) od příbuzných, přátel – odpovědělo 8 občanů – v grafu označeno pod číslem 2
- c) z médií (novin, televize) – odpovědělo 6 občanů – v grafu označeno pod číslem 3
- d) z internetu – neodpověděl žádný občan – v grafu označeno pod číslem 4

Poznámka: jeden respondent zvolil odpověď a) i c) a další tři respondenti ne zvolili ani jednu možnost.

Na poslední otázku týkající se čerpání informací odpověděla převážná část respondentů – 70 %, že čerpají informace z osobních zkušeností. Skupina 17 % respondentů informace získává od příbuzných a přátel. Pouze 13 % respondentů uvedlo, že čerpá informace z médií. Žádný respondent neuvedl, že by čerpal informace pomocí internetu.

4 Závěr

Vězeňství je společností vnímáno poněkud kontroverzně: na jedné straně jako nezbytné sociální zařízení sloužící k ochraně společnosti a resocializaci odsouzených. Ochrana společnosti před pachateli trestných činů tím, že jsou věznění, představuje většinový názor společnosti. Zabránit dalšímu páchání trestných činů, útěkům vězňů, zabránit maření účelu vazebně stíhaných osob, to jsou zásadní úkoly Vězeňské služby ČR. Na druhé straně jako prostředí, jehož zaměstnancům se dostává jen málo společenského uznání, ocenění a prestiže.

Jako příslušník Vězeňské služby se setkávám s různými názory. Od negativních, jež nás vnímají jako nástroj k ponižování důstojnosti odsouzených, přes názory blíží se realitě, až po vnímání extrémně zcestné, které líčí příslušníky, jako obsluhu „rekreantů“ na dovolené.

Domnívám se, že jedním z hlavních faktorů, které utvářejí rozporuplnou prestiž Vězeňské služby ČR, jsou v současné době především média.

Veřejnost by měla být co nejvíce informována. Měla by být informována především objektivně a pravdivě. Lidé by si měli udělat svůj názor, pokud dostanou objektivní informace. Jedním z problémů je, že informace, jež se veřejnosti dostávají, jsou jednostranné a převážně vzbuzují strach z kriminality.

Všechny ozbrojené složky, jsou z hlediska svého charakteru do jisté míry pro veřejnost tabu (utajované skutečnosti, mlčenlivost, systém střežení a další). Ovšem zvyšování prestiže naší složky lze zajistit i bez porušení těchto principů.

Poznatky, které jsem získal při zpracování bakalářské práce, bych chtěl předložit vedení věznice. Některé informace uvedené v této práci by mohly přispět k zlepšení ve vztahu mezi věznicí a občany, kteří žijí v bezprostřední blízkosti věznice.

5 Navrhovaná doporučení

V souvislosti se zpracováním této práce, dotazníku a připomínek respondentů, kteří měli možnost vyjádřit se k existenci věznice, bych si dovolil navrhnout několik opatření, která by mohla vést ke zlepšení v dané problematice.

Ze strany Policie ČR a Městské policie by mělo docházet k zvýšení pochůzkové činnosti, dále také k důslednějšímu uplatňování zákonů, dopravních předpisů a vyhlášek – dodržování nočního klidu (při pokřikování do oken věznice – přátel a rodin vězňů), dále pokutování při porušení dopravních předpisů (návštěvy vězňů často stojí v zákazu stání).

Častější pochůzková činnost Vězeňské služby okolo objektu věznice se zaměřením na potírání a upozorňování dalších pracovníků při nedovolených aktivitách vězňů – při pokřikování na kolemjdoucí, kontaktování s rodinou či přáteli nebo s vězni na jiných celách, při kterém také dochází k nedovolenému zasilání předmětů (posílají si tabák, kávu, písemné sdělení). Pokud dojde k výše uvedeným skutečnostem, měl by pověřený pracovník vyvodit patřičné důsledky vůči vězni, který porušuje Vnitřní řád věznice (kázeňské tresty). S tím souvisí kvalifikované zacházení s obviněnými a odsouzenými. Nekvalifikovanost pracovníků snižuje úroveň Vězeňské služby ČR, maří úsilí odborníků ve výchovně-vzdělávací práci ve věznici a nahrává negativním jevům, jako například nárůst vězeňské subkultury, korupci, průniku drog do věznic, páchání trestných činů uvnitř věznic.

Jistě velikým přínosem pro vězeňství v ČR by bylo zrychlení soudního řízení. V některých případech obvinění na rozsudek soudu čekají nepřiměřeně dlouhou dobu. Nejsou to pouze hlediska ekonomická, ale také dopady na chování a jednání obviněného, klesající věrohodnost výpovědí obviněných či svědků. Dlouhodobý pobyt ve vazbě negativně působí na psychiku, ve většině případů pak dochází k častějšímu porušování řádu věznice.

6 SEZNAM POUŽITÝCH ODBORNÝCH ZDROJŮ

BAJCURA, Lubomír. *Práva vězně*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999, 93 s.
ISBN 80-7169-555-6

BURIÁNEK, Jiří. *Sociologie*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1996. 85 s.
ISBN 80-7168-304-3

ČERNÍKOVÁ, Vratislava, MAKARIUSOVÁ, Vlasta. *Úvod do penologie*. 1. vyd.
Praha: Sociálně právní institut Most, 1997, 59-70 s.

HADJ MOUSSOVÁ, Zuzana. *Kapitoly ze sociální psychologie*. 1. vyd. Liberec:
Technická univerzita v Liberci, 2002. 21 s.
ISBN 80-7083-562-1

HÁLA, Jaroslav. *Teorie a praxe vězeňství I.*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská
univerzita v Českých Budějovicích, 1997. 65 s.
ISBN 80-7040-235-0

HÁLA, Jaroslav. *Teorie a praxe vězeňství II.*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská
univerzita v Českých Budějovicích, 1999. 7-11s.
ISBN 80-7040-376-4

HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál,
2000. 442 s.
ISBN 80-7178-303-X

HAYESOVÁ, Nicky. *Základy sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 95-
121s.
ISBN 80-7178-198-3

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 271 s.

ISBN 80-7178-535-0

KABÁTEK, Aleš a kolektiv. *Sociologické texty II*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1995. 219-220 s.

ISBN 80-7066-962-4

KOMÁRKOVÁ, Růžena, SLAMĚNÍK, Ivan, VÝROST Jozef, (eds). *Aplikovaná sociální psychologie III*. 1 vyd. Praha: Grada Publishing, 2001, 224 s.

ISBN 80-247-0180-4

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 288 s.

ISBN 80-7178-549-0

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. 2. vyd. Praha: Academia, 1997, 121 s.

ISBN 80-200-0628-1

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 1998. 336 s.

ISBN 80-7178-252-1

SOCHŮREK, Jan. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie II*. 1.vyd.

Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2002. 83 s.

ISBN 80-7083-680-6

ŠVINGALOVÁ, Dana. *Základy psychologie*. 1 vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 1998. 49-56 s.

ISBN 80-7083-296-7

VÝROST, Jozef, SLAMĚNÍK, Ivan, ed.. *Aplikovaná sociální psychologie I.* 1. vyd. Praha: Portál, 1998, 384 s.
ISBN 80-7178-269-6

VÝROST, Jozef, SLAMĚNÍK, Ivan, (eds.). *Aplikovaná sociální psychologie II.* 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2001, 260 s.
ISBN 80-247-0042-5

ZAPLETAL, Bedřich, MIŠÍKOVÁ, Jaroslava. *Přehled vybrané sociologické problematiky.* 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2002. 54 s.
ISBN 80-7042-207-6

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., *Řád výkonu trestu odnětí svobody*, § 51-§ 54

Zákon České národní rady č. 555/1992 o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, § 2

Zákon Národního shromáždění č. 140/1961 Sb. trestní zákon. *Úplné znění – trestní předpisy.* 1.vyd. Ostrava: Sagit, 2004, § 23.
ISBN 80-7208-405-4

Zákon Parlamentu ČR č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. *Úplné znění – trestní předpisy.* 1.vyd. Ostrava: Sagit, 2004, § 1
ISBN 80-7208-405-4

ČEPELÁK, Jiří. *Skupinové poradenství.* Bulletin VÚP SNV ČSR, č.9, 1972, 51-55 s.

České vězeňství. *České věznic*, 2003, roč. 11, č. 1, 4-89 s.

http://www.vscr.cz/news_files/leg-predp.htm

7 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Mapa znázorňující rozmístění věznic v ČR (viz text – str. 29)

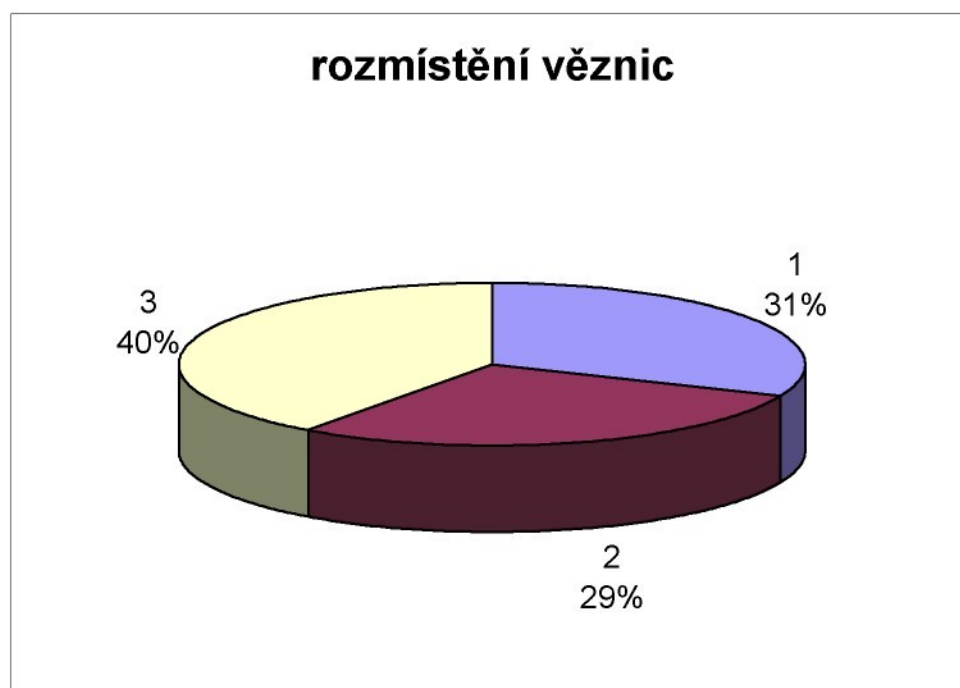
Příloha č. 2: Graf rozmístění věznic (viz text – str. 29)

Příloha č. 3: Znázornění lokality výzkumu (viz text – str. 38)

Příloha č. 4: Dotazník (viz text – str. 41)

Graf rozmístění věznic

Graf znázorňuje rozmístění věznic na území ČR. Pod číslem jedna jsou věznice a vazební věznice umístěné ve městech, z celkového počtu 31 %. Pod číslem dva jsou věznice a vazební věznice umístěné na okrajích měst 29 %. Pod číslem tři jsou věznice a vazební věznice umístěné mimo města (v neobydlených částech), jedná se o 40 %.

DOTAZNÍK

Vážený pane, vážená paní,
tento dotazník je anonymní a bude sloužit pouze jako podklad pro bakalářskou práci.

Předem děkuji za pravdivé vyplnění následujících otázek.

1./ Vaše pohlaví:

- a) žena
- b) muž

2./ Věk:

- a) 20 - 30 let
- b) 31 - 45 let
- c) 46 – 65 let
- d) 66 a více let

3./ Nejvyšší dosažené vzdělání:

- a) základní
- b) vyučen
- c) středoškolské
- d) vyšší odborné
- e) vysokoškolské

4./ Souhlasíte s umístěním věznice vedle soudní budovy v centru města:

- a) ano
- b) ne
- c) nepřemýšlel jsem o tom

5./ Pokud nesouhlasíte, jaké umístění věznice preferujete:

- a) na okraji města
- b) mimo město
- c) nevím

6./ Jak dle Vašeho názoru byla začleněna budova věznice do architektonického rázu města:

- a) hodnotím toto začlenění kladně
- b) hodnotím toto začlenění záporně
- c) nepřemýšlel jsem o tom

7./ Domníváte se, že existence věznice ve Vašem městě snižuje míru kriminality:

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

8./ Vzhledem k blízkosti věznice, pocítujete obavu:

- a) ze vzpoury či jiné mimořádné události (např. útěk vězně)
- b) z příbuzných a známých vězňů, kteří je navštěvují z propuštěných vězňů
- c) nepocítuji žádné obavy

9./ Co Vás obtěžuje v souvislosti s existencí věznice:

- a) hluk z věznice (křik vězňů, bouchání do mříží,...)
- b) dopravní obsluha (zásobování, doprava zaměstnanců, transporty vězňů,)
- c) pokřikování příbuzných, kamarádů z chodníku do oken věznice
- d) jiné (*prosím doplňte*).....
- e) nic

10./ Pokud by se konal den otevřených dveří, využil(a) byste možnost navštívit tuto věznici:

- a) ano, navštívil(a) bych
- b) ne, v žádném případě
- c) nevím, nepřemýšlel(a) jsem o této možnosti

11./ Považujete poskytování informací široké veřejnosti týkajících se věznice ve Vašem městě za dostatečné:

- a) nepovažuji za dostatečné
- b) považuji za dostatečné
- c) nezajímám se o tyto informace

12./ Výše uvedené informace čerpáte:

- a) mám osobní zkušenosti
- b) od příbuzných, přátel
- c) z médií (novin, televize)
- d) z internetu